

هیرشین حکومهتا عیراقی ل سهر دهقهرین کوردستانی ل حوزهیرانا 1963 درۆژنامهگهریا عیراقیدا

قهکۆلینا مستهل دکتورناما (ههلویستی رۆژنامهگهریا عیراقی ژ شۆرهشا نهیلوولنی 1961 – 1970)

قهکۆلینهکا میژوویی

روژین چلبی منیر^{1*} و هوگر طاهر توفیق²

¹ پشکا میژوو، فاکولتیا زانستین مروّقیه تی، زانکویا زاخۆ، ههریما کوردستان-عیراق. (rojin.muneer@uoz.edu.krd)

² پشکا میژوو، فاکولتیا زانستین مروّقیه تی، زانکویا زاخۆ، ههریما کوردستان-عیراق.

تاریخ الاستلام: 2023/09 تاریخ القبول: 2024/01 تاریخ النشر: 2024/06 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2024.12.2.1309>

پۆخته:

ماوهی قهکۆلینی (حوزهیرانا 1963 – 31 چریا نیکی 1963) ژ ماوهیین گرنگ د میژوویا شۆرهشا نهیلوولنی (1961 – 1975) دهیته هژمارتن؛ چونکه د نهفی ماوهییدا حکومهتا عیراقی هیرشهکا مهزن ب ههفکارییا هندهک دمهلهتین عصرهیی و ههریمی و دگهل دانا چهکی ژ نالیی بریتانیا و نهمریکا ب دژی دهقهرین کوردستانی ژ ههمی نالییان بکارهینا لی دههمان دهمدا بهرهنگارییهکا دژوار ژ نالیی سهرکردایهتییا شۆرهشا کوردی و کوردانقه ب دژی نهقان هیرشا هاتیووکرن. رۆژنامهفانییا عیراقی پشتی کودمتاییا 8 شوباتا 1963 رۆلهکی باش د نقیسین و بهلافهکرنا بابهتین ل دور پرسا کوردی و دیدوبوچوونین حکومهتا عیراقی و کوردان ل سهر دانا مافین نهتمهویی بین کوردان و ههولا کوردان ژ بو بدستهفههینانا مافین رهوا بین گهلی کورد دئیکهتیا نیشتمانییا عیراقیدا و دگهل دیتتا چارهسهریهکی بو دۆزا کوردی ههبوو، رۆژنامهیی شیبوو روویدانین د نهوی ماوهییدا هاتینه نهجامدان ب تاییهتی شهرین دژوار بین دناقهبره حکومهتا عیراقی و بزاقا زرگاریخوازا کوردیدا ب روونی بو کومهلگههی دیاریکهت.

کلیلا قهکۆلینی: کورد، بارزانی، شۆرهشا نهیلوولنی، حکومهتا عیراقی، یاخیوون.

پیشهکی

ل کوردستانی بهیته راوستاندن و مافی ئوتونومی بو کوردان بهیتهدان، نهگهر سهرکهفتن نههینات کوردستان ببینه پهناگهههک بو پاراستنا کودهتاچیان. ل 8 شوباتا 1963 کودماتا هاته نهجامدان و دهستههلاتا قاسمی هاته ژناقبرن. پشتی سهرکهفتنا کودمتای حکومهتا بهعس ب دامهزراندنا جقاتهکی ل جهی حکومهتا قاسمی ب ناقی (جقاتا نیشتمانییا سهرکردایهتییا شۆرهشی: المجلس الوطني لقيادة الثورة) رابوو، نهقی جقاتی عهبدولسهلام عارف (1963 – 1966) وهک نیکهم سهرۆک کوماری عیراقی ههلبژارد، و نهحمده حسنه بهکر بوویه سهرۆک وهزیران، و کوردان پیروزیباهییا سهرکهفتنا کودماتای کربوون و داخوازا نهوان سوزین دایینه نهوان ژ حکومهتا نوی کربوو، دانوستاندن بو ماوهیی چوار ههیقان دناقهبره کوردان و حکومهتا عیراقیدا بهردهوام بوو، بهلی ب گرتنا شاندى کوردان ل کهرکووک و گرتنا هندهک کسهپهتین کورد ل بهغدا ب دووبماهیك هات، و ب نهقی چهندی ل 10 حوزهیرانا 1963 حکومهتا عیراقی راگههاندنا شهرى ب دژی گهلی کورد کربوو.

گرنگیا قهکۆلینی:

گرنگیا قهکۆلینی دیاردیبت کو ههمی دهمان کوردان ب ریکا بزاقا زرگاریخوازا کوردی و ب تاییهت نهجامدان شۆرهشا نهیلوولنی ههولا ب دهستهفههینانا مافین نهتمهویی بین خوه

نارمانجا کوردان دماوهیی حۆکمرانییا عهبدولکهریم قاسمی ههر ژ سالا 1958 تا دووبماهیكا دهستههلاتا نهوی 1963 ب دهستهفههینانا مافی رهوا بین گهلی کورد بوون، ل دهمی سهرهلانا شۆرهشا نهیلوولنی کوردان ژلایى لهشکهری کونترۆل ل سهر پتریا دهقهرین چپایین کوردستانی کربوون، ژلایى سیاسی دوو ناراسته ههبوون نیک ژ نهوان ههولدانا گههاندنا ریکههفتنهکی دگهل عهبدولکهریم قاسمی و حکومهتا عیراقی یان ب کارى ژناقبرنا قاسمی رابن، ل دهمی دینین عهبدولکهریم قاسم ل سهر سیاسهتا خوه بهردهوامه و دهستان ژ چ نابهردهت، لهورا کوردان ههولدا پیکهههستههکی دگهل لایهکی ب دژی قاسمی بکهن نهوی ب تنی نهتمهوخوازین عهره ب بوون؛ چونکی ههرا ژناقبرنا قاسمی ل دهف کۆمۆنیستان نهبوو، راسته پارتی دیموکراتی کوردستان – عیراق و سهرکردایهتییا شۆرهشا کوردی باوهری ب نهتمهوخوازین عهره ب نهبوون، بهلی دگهل هندى ل دهمی پارتا بهعسا عهره بییا نیشترکی ههولا پهیموندىکرنى دگهل کوردان کری، کورد رازیوون.

ب نهقی چهندی ریکههفتن ب شیوازی زارمکی دناقهبره کوردان و پارتا بهعسا هاتیوو نهجامدان، کو کورد پشکدارییى دکودمتاییدا نهکهن، ب تنی نهگهر کودمتایى سهرکهفتن هینا شهر

*قهکۆلهری بهرپرس.

پەرتووکا (مذکرات الفریق الرکن ابراهیم فیصل الأنصاری آیام لا تنسی) یا دانەر (ابرهیم فیصل الأنصاری) د ئەقێ پەرتووکیدا باس ژ پێزانینی گرنگ ل سەر شەر و هێرشین د ماوهی قەکوڵینیدا هاتینە ئەنجامدان هاتیە کرن.

دەستپێکرنا شەری ل حوزەیرانا 1963 دەرژنامەگەرییا عێراقیدا

دانوستاندن دناقبەرا حکوومەتا عێراقی و سەرکردایەتییا کوردی پشتی کودەتایا سالا 1963 بئ ئەنجام گەهشتن بئێ مەرما حکوومەتا عێراقی ب دەستقەهینانا دەمی بوو دا هیزین خوە رێک بێخین (بارزانی، 2020، 34)، بارودۆخ بەرەف ئالوزی چوو و هەردوولایان ئامادەکارین شەری کرن، ژلای خوەفە سەرکردایەتییا کوردی بەرەهەقین شەری ژ زاخو هەتا خانەقین کرن و هیزین خوە ل سەر (11) چەپەران دابەشکرن و ل هەر چەپەرەکی سەرکردەک بۆ هاتبوو دانان، سەرکردایەتییا چەپەرئ سلێمانیی- سوران ل ژیر سەرکردایەتییا مەکتەبا سیاسی بوو ئەو ژ چەپەرئ خانەقین ل ژیر فەرماندەبییا حەلی عەلی شەریف، چەپەرئ گەرمیان و سورداش ل ژیر فەرماندەبییا جەلال تالەبانی (1933 – 2017) بوو، و چەپەرئ پێنجوین و شارباژێر و شارەزور ل ژیر فەرماندەبییا عەلی عەسکەری، چەپەرئ رانیە و کویە ل ژیر فەرماندەبییا عومەر مستەفا دەبابەفە بوو، چەپەرئ سەفین و دەشتا هەولێر ل ژیر فەرماندەبییا محەمەد ناغا میرگەسوری بوو، و سبیلک و برادۆست و دولا بیابوش ل ژیر فەرماندەبییا سەرەنگ روکن عەبدولکافی نەبەوی قەبوو چەپەرئ رەواندۆز بەلەک و سیدەکان ل ژیر فەرماندەبییا پێشکار روکن عەزیز ئاکرەبی قەبوو، و چەپەرئ بەهەدیان ل ژیر سەرکردایەتییا ئەسەد خوشەقی بوو، و دەقەرین ئاکرئ و شیخان ل ژیر فەرماندەبییا حەسو میرخان دولەمەری بوو، چەپەرئ دەوک ل ژیر فەرماندەبییا عەلی خەلیل بوو، چەپەرئ ئامیدی ب سەر لەشکەرئ ئەسەد خوشەقی بوو، و دەقەرا زاخو ل ژیر فەرماندەبییا عیسا سوار بوو، و بریاردا بارەگای گشتی ل بێتووتە بیت و عەلی شەعبان بەر پرسی ئەوئ بیت، و مەلا مستەفا بارزانی بریاردا جەئ ناقراسا کوردستانی بۆ ئەوی بیت ئەو ژ چپایی برادۆست دکەفته ل پشت هاویدان هەلبژارد (بارزانی، بەرگی سینیەم، بەشی یەکەم، 115، 2004 – 116).

پشتی ماوهیەکی ژ کودەتایا 8 شوباتا 1963 حکوومەتا عێراقی هەولاً ب دەستقەهینانا هاریکاریکرنا دەولەتین هەریمی کربوو ئەو ژێ تورکیا و ئێران و سوریا، ئیکەم جار تورکیا ئامادەبییا خوە بۆ هاریکارییا حکوومەتا عێراقی ب دژی شۆرەشا کوردی دیارکربوو، پاشان کۆمبۆنەک دناقبەرا ئێران و تورکیا و عێراقیدا هاتە ئەنجامدان ژبۆ دانانا پلانین لەشکەری ب دژی شۆرەشا کوردی، پشتی کۆمبۆنئ حکوومەتا تورکیا چەندین جارن ئەفسەرین تورکی ژبۆ سەرپەرشتیکرنا لەشکەری هەناردبوون مووسل، رێک دابوو فرۆکەیین عێراقی هاتن و چون دەندا ئاخوا تورکیادا بکەن ژبۆ بومبەبارانکرنا دەقەرین کوردی بین ل سەرسنورئ تورکیا (عزیز، 2011، 316؛ ققطان، 2004، 238؛ عبد، عبد، 2019، 112-116)، دماوهی هێرشین عێراقی بۆ سەردەقەرین کوردستانی حکوومەتا عێراقی پەیوەندیین خوە دگەل ئێرانئ پتەوتر کربوون و گەلەک هەولەدان کربوو پاراستن ل سەر ئەقان

کربوون، دگەل دیارکرنا دیدبووچوونین حکوومەتا عێراقی ژ شۆرەشا کوردی دەرژنامەقانییا عێراقیدا دەیتە دیارکرن، بەلی خالا بالکیش و نوی د ئەقێ قەکوڵینیدا هەلوێستی توند و بی نەریینی حکوومەتا عێراقی دەرژنامەگەرییا عێراقی ژ شۆرەشا کوردی و سەرکردایەتییا ئەوئ مەلا مستەفا بارزانی (1903 – 1979) دیاردبیت، تیدا سەنگەکا مەزن دابوو هیزین عێراقی و ب شیواندا هیزین شۆرەشگێرین کورد و سەرکردایەتییا ئەوئ رابوو، دگەل دیارکرنا ئەو شەری د ئەقێ ماوهییدا ل دەقەرین کوردستان – عێراق هاتیە ئەنجامدان.

نارماتجا قەکوڵینی:

نارمانج ژ ئەقێ قەکوڵینی دیارکرنا ئەوان شەر و هێرشین حکوومەتا عێراقی ئەوئ دماوهی حوزەیرانا 1963 هەتا دووماهیکا چریا ئیکئ 1963 ب دژی شۆرەشا کوردی ل دەقەرین کوردستانی و دگەل دیارکرنا هەولین کوردان د بەرخودان و بەرەنگاریکرنا ئەوان بەرامبەر ئەقان شەر و هێرشان، هەروەسا دیارکرنا هاریکاریین هەریمی و بین نێقەمۆلتی بۆ حکوومەتا عێراقی و ب تاییەت تورکیا و سوریا د ئەقان هێرشاندا ژبۆ ئناقبەرا کوردان.

ریبازا قەکوڵینی:

ژبۆ ئەنجامدانا ئەقێ قەکوڵینی ریبازا (خواندەکا مێژوویی) بۆ هەلوێست و دیدبووچوونین حکوومەتا عێراقی دەرژنامەقانییا عێراقیدا ژ ئەقان شەر و هێرش و روویدانان هاتیە پەرموکرنا، چونکە ل دوێف ئەقێ ریبازئ دئ ب شیوهیەکی دروست هەلوێستی رەرژنامەقانییا عێراقی و حکوومەتا عێراقی ژ ئەقان شەر و هێرشان هیتە دیارکرن.

پلانا قەکوڵینی:

د قەکوڵینیدا باس ژ دەستپێکرنا شەری و هێرشین حکوومەتا عێراقی ل سەر دەقەرین کوردستانی ل حوزەیرانا 1963 هەتا دووماهیکا چریا ئیکئ 1963 دەرژنامەگەرییا عێراقیدا هاتیە کرن، و تیدا ئامازە ب هێرشین حکوومەتا عێراقی ل سەر لیوانین مووسل، هەولێر، سلێمانی و کەرکوک هاتیە دان، د ئەقێ قەکوڵینیدا بەرسقا چەندین پرسیاران دەیتەدان ئەو ژ: ئەقێ حکوومەتا عێراقی شیابوو ب شیوهی دووماهیکی کۆنترول ل سەر شۆرەشا کوردی بکەت؟ ئەقێ حکوومەتا عێراقی شیابوو هاریکارییا دەولەتین هەریمی دەرشا خوە ب دژی شۆرەشا کوردی بۆ خوە بەهینت؟.

ژیدەرین قەکوڵینی:

ژبۆ ئەنجامدانا ئەقێ قەکوڵینی و ل سەر کومکرنا پیزانینان پشت بەستن ل سەر رەرژنامەیین عێراقی بین سیاسیین حکوومی و پارتایەتی بین نەینی و ئاشکەرا هاتیە کرن، ئەو ژێ رەرژنامەیا (الجماهیر) ژ رەرژنامەیکا گرنگ یا زامحالی پارتا بەعسا عەرەبییا ئیشتراکی بوو، دیسان رەرژنامەیا (الطليعة، الشعب، العروبة) ئاراستەیا ئەوان دگەل ئیکگرتتا نەتەوهی یا عەرەبی بوون، لەورا ئەقان رەرژنامەیان هەمییان بەلافوکین خوە ب دژی شۆرەشا کوردی و داخووزین نەتەوهییین کوردان بەلافکربوون و دگەل ب کارهینانا ژیدەرین دیتەر بۆ روونکرنا هەندەک پیزانینان ژ ئەوان پەرتووکا (بارزانی و بزوتتەوهی رزگاریخووزی کورد، شۆرشی ئەیلوول 1961 - 1975) یا دانەر (مسعود بارزانی)، د ئەقێ پەرتووکیدا پیزانینان گرنگ دەربارە مزارا شۆرەشا ئەیلوولی هاتیە شروقه کرن، دگەل پەرتووکین بێر هاتنن کەسوکێ ئەو ژێ

په یومندیان بکعت (العرب⁽¹⁾)، ع 36، 17 تموز 1963؛ عبدالحمید، 2010، (62 - 63)، لهوړ دماوهی نهفان هیزشاندنا نهفسهزین عیراقی و ئیرانی و تورکان ل بهغدا پیکهف ب ریکخستنا کریارین لهشکمری ب دزی کوردان رابوو(محمود، 2021، 87؛ لازاریف، 2011، 289؛ محمد، 2001، 11).

ب شیومهکئی فمری ل 10 حوزهیرانا 1963 جقاتا نیشتمانییا سمرکردایهتییا شوړهشی بهیانهک دمرکر رمانا ئهوی بهیانا راگه هاندنا شهری بوو، ب تایبعت ل دهمی هوشداری بو ماوهی 24 دهمزیران دایه کوردان، و ژ نهفی روژی حکومتی دهست ب هیزشی ل سمر دهفمرین کوردستانی ب هیزشین ئاسمانی و بین هشکاتی کربوو، سمرۆک کۆمار عبیدولسهلام محمهد عارف بخوه سمرپهرشتی ل سمر کریارین حکومتا عیراقی دهیزشین ئهوی ل سمر دهفمرین کوردستانی دکر(عبدالحمید، 2010، 62؛ ئحمده، 2008، 71؛ پesar، 1992، 73).

روژنامیا (الشعب⁽²⁾) و (الطلیعة⁽³⁾)، دهژمارین خوه بین روژا 12 حوزهیرانا 1963 بایهتین مانشیتین خوه ل ژیر نافونیشانی: "عارف یسرف علی عملیة التطهیر العسکرية بالشمال: عارف سمرپهرشتییا کریارین پاقرکرنا لهشکمری ل باکووری دکعت" به لاقه کربوو و روژنامیا (الجماهیر⁽⁴⁾) دهژمارا 13 حوزهیرانا 1963 بایهتین مانشیتین خوه ل ژیر نافونیشانی: "عارف فی الخط الامامی: عارف دبهرمی پشیدیدایه" به لاقه کربوو و ل سمر نهفان بایهتان راپورت به لاقه کربوو و تیدا دیار کربوو: "عبیدولسهلام محمهد عارف ل روژا 11 حوزهیرانا 1963 سمرمدانا جهین کریار لی هاتینه ئهجامدان ل باکووری کربوو و سمرپهرشتی ل سمر کریارین پاقرکرنا باکووری ژ ریگران کربوو و سمرمدانا کمرکوک و هولیرئ کر ل سمر کهرتین سمربازین ئهوان دهفمرا گهرا، پاشان کۆمبون دگهل نهفسر و سمربازان کر، گهلهک یی ب ورهیا لهشکمری عیراقی و سوارین ژ هوزین کوردان و عمره بان داغباروو، بو ئهوان دیار کربوو کو ئهوی ل بهرمی پشیدیدایه داکو ل گهل ئهوان سمرپهرشتی ل سمر کریارین پاقرکرئی بکعت، پاشان سمرتیپ روکن ئیبراهیم فیسل ئهساری فرماندهی هیزا دوو پهقهک پشکیشکر، تیدا بخیزهاتنا سمرۆکی و ههقالین دگهلدا کربوو و دبیزیت: "ئهی سمرباز پش وخت من بو هوه دیارکر جقاتا نیشتمانییا سمرکردایهتییا شوړهشی و سمرۆک کۆمار سمرکردمی هوه دئ سمرپهرشتییا شهری ل دهفمرین باکووری دابهشکعت و دئ ئهوی ل بهرمین پشکشین شهری بیت؛ چونکی ئهوی دم چوو ئهوی سمرکرده د فمرمانگههین خوهدا ب تنی بریارا دهر بکعت و ئهوی بخوه ژ شهری دویر بیتن، لی نهفروکه نهفسهزین گهنج سمرکردایهتییا هوه دکهن و خوه دکهنه قوربانی بو نیشتمانی خوه و ژنوکه پنه چ هیز نهشین ل ههمبهر پشقهچونین مه ب راوستن"، و پستی گوتاری ئیکسر سمرۆک کۆمار سمرپهرشتی ل سمر کریارین لهشکمری ل دهفمرین کوردستانی دکعت و ب تایبعت ل ناحیا شوان ل لیویا کمرکوک، و پستی سمرۆک کۆمار ژ چهپهرین شهری زفری ل کمرکوک راگه هاندنهک بو ئانسانا نوچهیین عیراقی دابوو و دیارکر: "بارودوخ ل دهفمرین باکووری گهلهک باشن و

میلعت و برابین مه بین کوردین نیشتمانیپهرور دگهل حکومتا شوړهشگیره، لهشکمر دگهل گهل و پولیس و زیرهفانین نیشتمانی ب ئهکری سمربازی رابووینه و ب نریکترین دم دئ دهفمر هینه پاقرکرنا، دیسان عبیدولسهلام دبیزیت: "ئهوی هوشدارییا مهاده جوداخوزان نهفروکه ب دوویماهیک هات و دئ ژ نهفروینه کارکن ژبو پاراستنا ئارمانجین مه؛ چونکی بهرسفا بارزانی یا قهشارتی بوو کو ئهوی بخوه شهری دکعت، لی ب سمرقه خوه ب شیومهکئی دبتر دیار دکعت، ئانکو شهر نهفین ناشتی دقیت، بارزانی ل شهفا بووری نامیهک بو من هنارد و گوت: تو وهک کهسهک نهتهوخواز مهبومری بته ههیه، هیقیه تو چارهیهک بیخیه د نهفی کیشیدایه، بهلی دههمان دهمدا ب سمر کاروانهکی سمربازیدا گرتوو و دووکس ژ کوردان کوشتیوو و گوهرین ئهوان ژیه کربوو ژ ئهگهری نهچوونا ئهوان دگهل ئهوان" ل دوویماهیکی ب نایهتکا قورناتی راگه هاندنا خوه ب دوویماهیکی هینا" (الشعب، ع 48، 12 حزیران 1963؛ الطلیعة، ع 1784، 12 حزیران 1963؛ الجماهیر، ع 111، 13 حزیران 1963). پاشان وزیری بهرقانیی صالح مههدی عمماش دبیزیت ژ 11 حوزهیرانی و مره گهلهک بلز کریارین پاقرکرئی یی بریفه دچین ل دویف پلانهکا دارشتی دگهل ههفکارییا دناقیهرا رشتین پیاده و تانک و هیزین ئاسمانی (الجماهیر، ع 111، 13 حزیران 1963)، بهلی دهربارهی کریاران د هر چوار لیویایاندا ب نهفی شیوهی ل خواری هاتوو نهجامدان:

1- لیویا مووسل:

کریارین حکومتا عیراقی ب دزی شوړهشا کوردی و ل دویف پلانتین حکومتی د ئیک دهمدا هیزشی ل سمر هرچوار لیویان کوردستانی بکن ئهوی ژ مووسل و هوئی و سلیمانی و کمرکوک، دهربارهی هیزشین ئهوان ل سمر دهفمرین دکهفته لیویا مووسل ئهوی ژ دهفمرین بههدینان بوون روژنامیا (الجماهیر) دهژمارا 14 حوزهیرانا 1963 دهنگیاسهک به لاقهکر، تیدا دیار کربوو: "هیزین چهکدار ب ههفکاری دگهل سوارین هوزین کوردی و عمرمی ب پاقرکرنا دهفمرین باکووری ژ یاخیکهرین خابین رابووینه و نهفان هیزان دماویهکی کیمدا سمرکهفتهکا مهن تومار کربوو، نوینهری ئانسانا نوچهیین عیراقی د بهرمین پشیدیدایه ل مووسل دا دبیزیت: ژدمی شهر دهسنتیکری ههتا نوکه ریکین دچنه ئاکری و شیخان و زاخو و دهوک ئهوی گرتی هاتنهفمکرنا (ل نهفیری دیاردبت نهف ریکه هاتبوونه کونتر و لکرنا ژ لای شوړهشگیرین کوردانه)، ههروسا پتیرا گوندین دکهفته نهفان دهفمران هاتنه پاقرکرنا" (الجماهیر، ع 112، 14 حزیران 1963). ههژی گوتنیه د نهفی ماومیدا دیار بکن کو روژنامهیین عیراقی و حکومتا عیراقی نافئ شوړهشا کوردی و پشمرگه و شوړهشگیرین کورد و مهلا مستهفا بارزانی ب "یا خیکهرین خابین و چهکدارین نه یاسایی" نافکر بوون و هیزشین خوه ب "پاقرکرنا دهفمرین باکووری ژ یاخیکهرین خابین" نافکر بوون. ئیک ژ دهفمرین سمر ب لیویا مووسله قهزا شیخان بوو، فرماندهیین کهرتین سمربازی ل قهزا شیخان دبیزن بهتالیونا سوارین سهلاحددین و سوارین خالیدی کورئ وهلیدی دگهل هیزین عیراقی بهرهف قهزا شیخانفه چوون (الجماهیر، ع

سەرۆك هۆزمكی كورد ل شیخان لایهنگریبا خوه بۆ حكومهتی دیاردكەت و كریارین بارزانی ریسوا دكەت، ل دەمی شۆرەشگێرین كورد بەرهف چپای ئەلقوشه خۆقهكیشابین و د ئەفی چپایدا هندهك ژ لایهنگرین بارزانی و بین پارتا كۆمۆنیستین عیراقی لی كۆمبوون لەورا هیزین عیراقی نیکسەر پستی شیخان ب پاقژکرنا چپای ئەلقوش ژ شۆرەشگێران رابوون (الجماهیر، ع 112، 14 حزیران 1963؛ ع 114، 16 حزیران 1963؛ الطلیعة، ع 1786، 14 حزیران 1963). پستی ماوهیهکی ژ كونترۆلکرنا چپابین دەقەرین بەهدینان ژ لایێ حكومهتا عیراقی رۆژنامیا (الطلیعة) و (الجماهیر) دهرمارین خوه بین رۆژا 21 حوزمیرانا 1963 راپورت بەلافهكریوو، تیدا دیارکریوو: "پستی كونترۆل ل سەر چپای ئاکری هاتی کرن چهكدارین یاخیگەر بەرهبه لاقبوون و گهلمهك ژ ئەوان چوونه دهقەرا شیخان لەورا ل دوویماهیکی نەچاربوون 400 کەس ژ چهكدارین نەیاسایی (پنشمەرگه) ل دهقەرا شیخان خوه رادهستی هیزین دەستهلاتدارین عیراقی کربوون" (الطلیعة، ع 1792، 21 حزیران 1963؛ الجماهیر، ع 119، 21 حزیران 1963).

د بەردهوامیکرنا هیرشین حكومهتا عیراقی بۆ سەر دهقەرا شیخان رۆژنامیا (الجماهیر) و رۆژنامیا (الطلیعة) دهرمارا 3 تیرمهها 1963 راپورتەك بەلافهكر، تیدا دیارکری: "ل 2 تیرمهها 1963 هیزین عیراقی ب پاقژکرنا دهقەرا قەسروك ل شیخان كو دكهفته باکووری چپای ههمیهت سولتان رابوویه و كونترۆل ل سەر دهقەری کرن و ل دەمی پشکنینا دهقەری دەستی خوه دانابوول سەر هژمارهكا مەزن یا چهك و تهقهمنیابان دگهمل توپ و هاوانان و هژمارهكا تهنگان ل دەمی هیزین عیراقی ل دویف یاخیبوویان چوونه ئەقان یاخیگەرمان باشخوهقه هیلابوون" (الجماهیر، ع 131، 3 تموز 1963؛ الطلیعة، ع 1802، 3 تموز 1963).

دەربارهی گوندین دەروبهرین باژیری زاخۆ رۆژنامیا (الجماهیر) دهرمارا 14 حوزمیرانا 1963 و رۆژنامیا (الهدف)⁽⁵⁾، دهرمارا 18 حوزمیرانا 1963 ههمان دەنگۆباس بەلافهكریوو و تیدا دیارکریوو: "هیزین سه لاههددین دگهمل هیزین عیراقی هیرشکرنا ل سەر گوندین دهقەرا زاخۆ و ب پاقژکرنا دهقەری ژ یاخیبوویان و چهكدارین نەیاسایی رابووینه، د ئەفی کریاریدا (15) کەس هاتته كوشتن و (30) برینداربوون و بینج ژ ئەوان هاتته گرتن، هەر ژ زاخۆ هیزین عیراقی بین سەرکهفتی بەرهف عەین زالەفه چوون ژبو پشکنینا هەمی گوندین دەروبهرین پالۆگههین پەترۆلی ل عەین زالە و نەهیلانا چهکی ل دەف خەلکی ئەوان گوندان" (الجماهیر، ع 112، 14 حزیران 1963؛ الهدف، ع 293، 18 حزیران 1963).

ل دهقەرا زاخۆ وهك دهقەرین دیتەر دەمی حكومهتی كونترۆل ل سەرکری، هیزین شۆرەشگێرین كورد جارەكادی همولدان دهقەری بیخنه ل ژیر دەستهلاتا خوه ب تاییهت ل دهقەرا چپای بیخیر شەر دنایهرا شورشگێرین كورد و هیزین عیراقی هاته روویدان، رۆژنامیا (الجماهیر) دهرمارا 9 تیرمهها 1963 بابەتی مانشیتی خوه ل ژیر نافونیشانی: "تطهير جبل بیخیر: پاقژکرنا چپای بیخیر" بەلافهكریوو و رۆژنامیا (الطلیعة) دهرمارا 9 تیرمهها 1963 بابەتی مانشیتی خوه ل

112، 14 حزیران 1963)، ل دور ئەفی بابەتی رۆژنامیا (الجماهیر) گوتارەك ل ژیر نافونیشانی: "الجبل یردد الصیحة: چپا گازی دكەت" ل 20 حوزمیرانا 1963 بەلافهكر، باسی چەوانییا گرتنا چپای مەقلووب ل دهقەرا شیخان دكەت، دبیژیت: "ل دەمی هیزین عیراقی و سوارین سه لاههددین بەرهف قەزا شیخانفه چووین د ریکیدا هزرا گرنگیبا چپای مەقلووب ل شیخان کربوو ئەو چپای فەرماندهیی بەتالیوئا بیابانی یا نیکي پینشکار صهعب حەردان بەردەوام بۆ ئەوان باس دکر، ل دەمی گههشتینه شیخان ژ لایێ فەرماندهیی بەتالیوئا بیابانی یا نیکي ئەوا ژ سەربازین کۆچەر (الیدی) پیکهاتی ئەوژێ پینشکار صهعب حەردان هاتبوونه پینشوازیکر، صهعب حەردان بۆ ئەفی هیزی دیاردکەت" انال م ارضی غیر العروبه: نهعهرب بوون بیت ئەز رازی نام"، پستی پیکهه روینشتین خوارێ رابوون ب دانانا پلانا كونترۆلکرنا ل سەر چپای مەقلووب، ل دویف پلانی کریار دئ ب سەرکرایهتییا سەرکردی بەتالیوئا بیابانی صهعب حەردان دگهمل سوارین سه لاههددین هیته ئەنجامدان، ل دور چەوانییا ئەنجامدانا کریاری، دسپیدههیا رۆژا 11 حوزمیرانا 1963 بەتالیوئا بیابانی ب ترومیبلین سەربازی ژ باکووری و باشووری دەست ب پینشقهچوونی بەرهف چپای مەقلووب کربوون، ژبو هیرشکرنا سەر شۆرەشگێرین كورد، هەر ل دویف پلانی سوارین سه لاههددین ب سەرکیشییا عەبدوللا شەرەفانی سەرۆکی هۆزا شەرەفانی یا کوردی دگهمل سەربازین بەتالیوئی دئ ب دورپینچکرنا چپای ژ هەر چوار لایهنین ئەوی رابن، پاشان دئ پینشقهچوونی بەرهف بلنداھییا چپایه کەن، ئەف چەندە هاته ئەنجامدان و هەمی چهکین خوه ب جۆرین جیاواز بکارهینان و بەرهف سەری چپایه چوون، پینشکار صهعب حەردان یی رژد بوول سەر چوونا ئەوی بۆ گۆپینکا چپای" (الجماهیر، ع 118، 20 حزیران 1963).

دچپایدا شەر دنایهرا هیزین حكومهتی و شۆرەشگێرین كورداندا هاته روویدان و ئەف شەرە بۆ ماوهی سە دەمژمیران بەردەوام بوو، ب ئەفی شێوهی دیهردەوامیکرنا هیرشا هیزین عیراقی بۆ سەر ئەفی چپای هیزین عیراقی شیبووون چپای مەقلووب و دهقەرین دەروبهر داگیربکەن، فەرماندهیی بەتالیوئا بیابانی صهعب حەردان دبیژیت ل دەمی هیرشکرنا ل سەر چپای مەقلووب ترسهكا مەزن ل دەف شۆرەشگێران پەیدابوو (الجماهیر، ع 112، 14 حزیران 1963)، لی ل دوویماهیکی شۆرەشگێرین كورد ب سەرکیشییا هورمز مەلك چهكو نەچاربوون خوه فەكیشین بەرهف چپای ئەلقوشه چوون، بەلی هیزین عیراقی بەردەوام ل دویف ئەوان چوون هەتا چپای ئەلقوش و د ئەفی کریاریدا 11 کەس ژ چهكدارین كوردان دگهمل چهکی ئەوان هاتبوون دیلگرتن، پستی داگیرکرنا شیخان هیزین عیراقی ب كۆمکرنا خەلکی دهقەری رابوون وهاندانا ئەوان کربوون داکو بچنه دگهمل هیزین چهكدارین عیراقی ژبو پاقژکرنا دهقەرین چپابین كوردستانی (الجماهیر، ع 112، 14 حزیران 1963؛ ع 118، 20 حزیران 1963).

نویسهری ئازانسا نووچەیین عیراقی ئەوی ل بەرهی پینشیا شەریدا دیارکری: "هەمی گوندین دنایهرا مووسل و شیخان هاتته پاقژکرنا و خەلکی ئەوان ب ئیمناهی دژین" (الجماهیر، ع 112، 14 حزیران 1963)، پاشان حەجی محەمد علی

سەر هەنگ روکن تەها محەمەد ئەمین دگەل هیزا هاتی ب دانانا پلانیکی ژبو هیزشکرنی ل سەر باژیری دھوک و دەورو بەرین ئەوی رابوون، ل دویف پلانی ل دەمژمیر 12 شەف ژنیشکەکیفە جەحەلا لیوا چوار دگەل سوارین سەلاحەددین ب سەرکیشیا سەر هەنگ خەلیل جاسم ئەلمەباغ ب سەر شۆرەشگیرین کورددا گرتن و پستی پیکدادانیت دناقبەرا شۆرەشگیرین کورد و هیزین عیراقی ژ شەفا 11 حوزەیرانی دەسپنیکر هەتا دوویماییکا شەفا 12 حوزەیرانی شەر بەردەوام بوو، هەر دەردەوامیکرنا دەقەر دھوک هیزین حکومەتی تا 13 حوزەیرانا 1963 شیاوون کونترۆلی سەر (10) گوندین دەورو بەرین دھوک بکەن د ئەقان شەراندە (150) ژ شۆرەشگیرین کوردان هاتیوون کوشتن و (30) ژ ئەوان هاتنە بریندارکرن و حیدار سەلاح یاسین ژ هیزین عیراقی هاتە کوشتن (الجماهير، ع 112، 14 حزیران 1963؛ الجماهير، ع 118، 20 حزیران 1963؛ الطلیعة، ع 1786، 14 حزیران 1963؛ الهدف، ع 293، 18 حزیران 1963).

دەربارە دەقەرین دەورو بەرین دھوک هیزین عیراقی دگەل سوارین سەلاحەددین ب پاڤزکرنا لای بەکۆر و باشووری دەشتا دکەفتە ل سەر گوندی سەرسینگی، ژ ئەگەری هیزشا ئیکسەر ل سەر خالین چەتەیان گەلمەک ژ ئەوان برینداربوون (جريدة الطلیعة، ع 1788، 17 حزیران 1963) پاشان هیزا عیراقی ئەوا ژ مووسل هاتی جارەکادی زفری مووسل دا ژ ئەوی بەرەف هیزشا سەری ناکرێفە بچیت (الجماهير، ع 118، 20 حزیران 1963).

هیزین چەکدارین عیراقی دگەل سوارین سەلاحەددین ل 22 حوزەیرانا 1963 هیزشی گوندین (پیرومەر، پشت گری، قارقاراقا و ئیکماله) کربو، پستی کونترۆلا ئەقان گوندان ب پشکینا ئەقان گوندان رابوون ب بەهانەیا لیکەریانا پشەمرگەیان (الجماهير، ع 121، 27 حزیران 1963).

سوحی عەبدولحەمید رێفەبەری جفینین سەربازی ل 27 حوزەیرانا 1963 دیارکربوو: "هەندەک ژ یاخیگەران هەولداوون خوە نیزیگ جەین پۆلیسان ل نامیدی بکەن، بەلی هیزین عیراقی ب دژی ئەوان راوەستیان و پیکدادان دناقبەرا ئەواندا روویدا هەتا ل دوویماییکێ هژمارەکا یاخیگەران هاتنە کوشتن و بریندارکرن و بین ماین ژێ خوە رادەستکربوون" (الجماهير، ع 126، 28 حزیران 1963؛ الطلیعة، ع 1798، 28 حزیران 1963؛ الرقیب⁽⁷⁾، ع 1، 7 تموز 1963).

ل دور هیزشا حکومەتی ل سەر دەقەرمانگیشک رۆژنامەیا (الجماهير) و (البلد⁽⁸⁾)، دەژمارین رۆژا 19 تەباخا 1963 دەنگۆبەسەک بەلاقبەریوون، تیدا دیارکربوو: "رێفەبەریا بزاقین سەربازی راگەهاندنەک دا و دبیت: هیزین عیراقی ژ سپندەهیا رۆژا 18 تەباخا 1963 ب تەمامکرنا پاڤزکرنا دەقەرمانگیشکی هەتا دەقەر رووباری خابوور و دەستی خوە دانایە ل سەر پتریا خالان، یاخیگەری کورد کەفتنە د بارەکی وەستیان و هەلوشاندنیدا، ل دوویماییکێ نەشیابوون ل چ جهان ب راوەستن و بەرەنگاری بکەن، لەورا خوسارەتییین ئەوان گەهشتوو (40) کوشتیان و (100) برینداران و هژمارەکا مەزن یا تەرش و تەوالی پاشخوڤە

ژیر ناڤونیشانی: "تطهير منطقة زاخو من العصاة و سحق مقاومتهم: پاڤزکرنا دەقەر زاخو ژ یاخیگەران و شکاندنا بەرەنگاریا ئەوان" بەلاقبەریو، و ل ژیر ئەقان مانشتیان گوتار بەلاقبەریوون، تیدا دیارکربوو: "ل رۆژا 8 تیرمەها 1963 هیزین عیراقی ب بزاقەکا ب ویرەک پینکاف هاقینتوو ژبو پاڤزکرنا چیاپی بیخیر ل دەقەر زاخو، کو ژجەین گرنگ بین چەکدارین نەیاسایی بوو، بەلی دەیشکرنا هیزین عیراقی ل سەر ئەقان چەکدارین نەیاسایی، هیزین عیراقی شیاوون هەمی چەبەری کوردان ل ئەفی چیا بکشین، و یاخیبوویان شکەستەکا مەزن بخوڤەدیتوو، ژمارەکا مەزن ژ کوشتی و برینداریان داوو، و کەلمەخین ئەوان دەقەریدا بەلاقبەریوون و مە ب چاقین خوە دیتووون، هژمارەکا مەزن یا چەکین ئەوان ژلایی هیزین عیراقی هاتە کۆمکرن، بەلی ب مخابنێفە هیزین عیراقی جیداری ئیکێ محەمەد یاسین محەمەد ئەمین ژ دەستان د ئەفی کرایدا هاتە شەهیدکرن" (الجماهير، ع 137، 9 تموز 1963؛ الطلیعة، ع 1807، 9 تموز 1963؛ الفلاح⁽⁶⁾، ع 5، 16 تموز 1963).

سەبارەت باژیری دھوک رۆژنامەیا (الجماهير) دەژمارا 20 حوزەیرانا 1963 دەنگۆبەسەک بەلاقبەری، و تیدا باسی چەوانیا گرتنا باژیری دھوک دکەت و دبیت: "د نیقاریا رۆژا 11 حوزەیرانا 1963 هژمارەکا زورا ترومیالین سەربازی ب سەرکرایتییا سەر هەنگ خەلیل جاسم دەباغ و دگەل ئەوان پشکار صەعب حەردان و دگەل سواریان ژ سەربازگەها غەزلان ژ مووسل دەرکەفتن بەرەف بنگەھی جەحەلا لیوا چوار ل دھوکێفە هاتن، دھوک ئەو باژیرە بوو ئەوی ل سەردەمی عەبدولکەریم قاسمی هاتی دوربچکرنا و ل دەمی شەری ژمارەکا زورا پۆلیسان هاتیوون کوشتن، جەحەلا لیوا چوار ل جەهک نیزیگ باژیری دھوک بوو سەر هەنگ روکن تەها محەمەد ئەمین فەرماندەیی ئەوی بوو، پشوازیی ل هیزا ژ سەربازگەها غەزلان هاتی کربوو، ل دەمی هیز هاتی دنقیسینگەها فەرماندە تەها محەمەد ئەمین هژمارەکا بەلگەنامەیان ب زمانێ کوردی و عەرەبی دگەل نەخشەیکێ ل سەر تابلویا (میزا) ئەوی دیتووون، نوینەری رۆژنامەیا الجماهير دگەل ئەفی هیزی بوو، لەورا پرسیری ل سەر ئەقان بەلگەیان و نەخشەیی ژ فەرماندەیی دکەت؟ و فەرماندە دبیت: ئیسرایلی و بارزانی عیراق دناقبەرا خوەدا دابەشکریه، ل دویف بەلگە و نەخشەیی مەلا مستەفا بارزانی باکووری وەلاتی و ولایەتا مووسل و سلیمانی و هەولێر و کەرکوک و دیالە و بەغدا و عەمارە و نیفەک ژ کووت هەتا شەتولەمرەب تەنیشت رووباری دجلە: ئەری کوردستان ئەقان ولایەتان هەمیان بخوڤە دگرت؟ رەسافە ژێ سنووری ئەوی رووباری دجلەییە و کەرەخ ژێ دگەل عیراقییە بی باکوور و بی مووسل، و ئەز چ نابیزم... بخو پەشەکی ژێ نابیزم... وە دیارە بی دەنگی بەرسقی ددەت...، و ئیسرایلی ژێ نەخشەیکێ هەمی سنوورین دەولەتا ئەوی هەتا دجلە و کەرەخ دگەلایە، هوسا هەردووکان دناقبەرا خوەدا دابەشکریه: بەلی بارزان و ئیسرایل بی نەبوونا وەلاتی عیراقی... ب تتی دئ دەنگۆبەسەکی بی بەا بیت د میژووبا کەفتندا" (الجماهير، ع 118، 20 حزیران 1963).

دهقرا بهرواری بالا لهوړا سوپاسییا خوه و سوپاسییا جفاتا نیشتمانییا سهرکردایهتییا شورشی پشکیشی هوه دکهم ل سهر ئەفی کارئ سهرکهفتیانه (الفلاح، ع 12، 3 ایلول 1963؛ الهدف، ع 302، 4 ایلول 1963).

پشتی فمکرنا ریکا دچینه بۆ دهقرا بهرواری بالا هیزین عیراقی ب سهرکیشییا سوپایی ئیک و سوارین سهلاحهددین ل سپندههییا رۆژا 16 ئەیلوولا 1963 هیرشکرپوون ل سهر دهقرا بهرواری بالا و کونترۆل ل سهر گوندئ حهسهن بیرکا و دهرگهلی و ئهرزی و بانکا هاته کرن و د ئەفی هیرشیدا کوردان زیانین مهزن دابوون (الجماهیر، ع 207، 17 ایلول 1963؛ الهدف، ع 302، 4 ایلول 1963). بهلی پشتی ئەفی سهرکهفتنا مهزن حکومهتا عیراقی ل چیا مهنین هیزین شورشگیزین کورد ب دانانا پلانهکی ب نافی (پلانا مان و نهمانئ) ب سهرکردایهتییا عیسا سوار رابوو، ل شهفا 4/5 چریا ئیکئ 1963 هیرشی دهستپیکر دئهجامدا شورشگیزین کورد جارما دی شیاپوون چیا بیخنه دبن دهستی پشمرگهیدا و هیزین حکومهتی ژئ هاته دهربخستن (منیر، 2018، 211-212؛ سهرنی، 2018، 121-122).

بهروکی ئاکرئ ژ بهروکین گرنگین شهرئ بوو، ب تایبعت (سهرئ ئاکرئ - پیرس)، لهشکرئ عیراقی دقیا کونترۆلی ل سهر بکعت داکو ریک ل بهر ئەوان ئاسان ببیت دهقرا بارزان بگرن (بارزانی، بهرگی سنیهه بهشی یهکهم، 2004، 125)، رۆژنامهیین عیراقی ل سهر ئەفی بابتهی گۆتارین خوه ل ژیرنافونیشانی: "معركة فاصلة فی سر عقرة: شهرئ قهبر ل سهرئ ئاکرئ" بهلافهکرپوون، تیدا دیارکرپوو: "ئیک ژ بهروکین سهرکی کونترۆل ل سهر بهینهکرن ئه ژئ سهرئ ئاکرئ یه ب تایبعت ئیک ژ گۆپیتکین ئه ژئ گۆپیتکا رۆژنافا سهرئ ئاکرئ؛ چونکه گۆپیتکهکا ب زمحهته و یا بلنده و ناسییه و ژ گۆپیتکین دیتر جودایه و بۆ ماوهی دوو سالان بوو یاخیهگیزین کورد گهلهک ناسیگهه لی دانابوون، پشکار روکن جهودت حهمدی ئیک ژ پشکدارین ئەفی شهرئ بوو، لهوړا باسی چهوانییا کونترۆلکرنئ ل سهر سهرئ ئاکرئ دکعت: پشتی دانانا پلانی کهرتین سهربازی ب ههفکاری دگهل هیزین ناسمانی ب تایبعت هیزا سهرۆکی فرۆکهفانی فهراندهیی پهلا فرۆکهفانییا یازده یا کهرکوکی فرۆکهفان فهده ئهلسهعدوون و فهراندهیی سوپایی ئیک سهرتیب روکن عهبدولکهریم فهران سهرپهرشی ل سهر کریارا سهرئ ئاکرئ کرپوو، ل دهمژمیر ئیک شهف ل شهفا 14 / 15 حوزمهیرانا 1963 ههمی کهرتین هیرشکر ل باژیرئ ئاکرئ کۆمپوون و دهست ب هیرشی کرپوون ب پیشهچوونا بنگهه سهرکردایهتییا لیوایی و ئهفسهر و سهرکردمهیین بهرهبی پیشییدا پاشان بهتالیونین دیتر دهست ب لفینی کرن ل دهمژمیر 4:30 سپیدئ ل رۆژا 15 حوزمهیرانا 1963 فرۆکهیمان دهست ب فرینی کرن ل ناسمانین باشووری رۆژنافا ئاکرئ ژبو گرتنا ریکا دچینه بۆ چیا و ل دهمی روناھی دهرکهفتی هیزین سوارین سهلاحهددین ژلابی راستی و چهپه دهست ب هیرشی کرن و سهرکردایهتییا چهپهرئ راستی سهرهنگ خهلیل جاسم ئەلهدباغ بوو چهپهرئ چهپه پشکار صهعب حهردان بوو، لایئ راستی یی سوارین سهلاحهددین توشی بهرهنگارییهکا توند بوون دهنگی تفهنگا و مترالیوزان ب بلندی دهات بهلی پشتی مارهبهکی کیم ژ بهرهنگارییی بروسکهیهک ژدهف سهرهنگ خهلیل جاسم ئەلهدباغ گههسته بنگهه سهرکردایهتییا لیوایی و

هیلاتن" (الجماهیر، ع 178، 19 اب 1963؛ جریده البلد، ع 17، 19 اب 1963).

پشتی کونترۆلکرنا مانگیشکی هژمارهکا شورشگیزین کورد ل چیا مانگیشکی هیرشکرپوون ل سهر هیزین عیراقی، لهوړا هیزین عیراقی دگهل هیزین سوارین سهلاحهددین ل سپندههییا رۆژا 20 تهباخا 1963 ل ههمبهر ئەوان راوهستیان و شهر دناقهرا ئەواندا هاته ئەنجامدان، ل دوویمههیکئ هیزین عیراقی شیاپوون هیزین کوردان برۆخینن، پشتی ئەفی کریاری ئیکسهر و مزیرئ بهرهمانییی صالح مههدی عهماش بروسکه بۆ هیزین عیراقی هناد و سوپاسییا ئەوان ب ئەفی سهرکهفتنی کرپوو (الجماهیر، ع 179، 20 اب 1963).

د بهردوامیکرنا هیرشین حکومهتی بۆ سهر لیوایا مووسل ل 23 تهباخا 1963 حکومهتا عیراقی هیرشهک بۆ سهر دهقرا سهرسینگ برپوو و کونترۆل ل سهر ههمی گوندین دهووبهرین دهقهرئ ئەوین شورشگیزین کورد لی کۆم دبین کرپوو، زیانهکا مهزن گههانه ریکا سوارهتووکا و سهرسینگ و قهدشی (البلد، ع 19، 24 اب 1963).

ل دور کریارین ل دهقرا نامیدی و بامهرنی، هیزین حکومهتی بهردهوامی دان ب بزاقین خوه بین لهشکرئ ل دژی شورهشا کوردی، و ب ئارمانجا کونترۆلکرنا دهقرا بههدینان بهرهف چیاپی مهتینا دهست ب پیشهچوونی کرن، مهرم ژ ئەفی هیرشی ژبو کونترۆلکرنئ ل سهر بنگههه لهشکرئ ئیک یی پشمرگهیی بوو کول ئهوی دهمی ل گوندئ ئەدنی دهقرا بهرواری ژووری بوو (سهرنی، 2018، 118)، رۆژنامهیا (الجماهیر) دهژمارا 29 تهباخا 1963 و رۆژنامهیا (العرب) دهژمارا 30 تهباخا 1963 و رۆژنامهیا (الهدف) دهژمارا 4 ئەیلوولا 1963 دهنگوباسین خوه ل ژیر نافونیشانی: "لهشکرئ کۆماری د ریکا سهرکهفتنا دوویمههیکئ دایه، پاقرکرنا چیاپی مهتین و روخاندنا چهیمان ل سهرئ نامیدی و سهرئ بامهرنی" بهلافهکرپوون تیدا دیارکرپوو: "ریشهبرئ بزاقین سهربازی راگههاندنهک ل سهر کریارین پاقرکرنئ ل باکووری ل رۆژا 28 تهباخا 1963 دا تیدا دیارکرپوو: کهرتین سوپایی ئیک و سوارین سهلاحهددین دسپندههییا رۆژا 28 تهباخا 1963 ب پاقرکرنا زنجیره چیایین مهتین بین ناسی رابوووه و بهرهنگارییا یاخیهگهران ل دهقرا سهرئ نامیدی و سهرئ بامهرنی هاته ژناقیرن، لهوړا ریک بۆ دهقرا بهرواری بالا هاته فمکرن، د ئەفی کریاریدا یاخیهگهران زیانین مهزن دان و هیزین عیراقی کونترۆل ل سهر (200) پارچهیین چهکی کرپوو، و (17) ژ یاخیهگیزین خهلهکی گوندئ ئهرزی ب چهکهه خوه رادهستی هیزین حکومهتی کرپوون" (الجماهیر، ع 188، 29 اب 1963، العرب، ع 48، 30 اب 1963؛ الهدف، ع 302، 4 ایلول 1963)، پشتی سهرکهفتنا هیزین عیراقی ل چیاپی مهتین و مزیرئ بهرهمانییی صالح مههدی عهماش پیرۆزباهییا هیزین سهرکهفتی ل دهقهرین کوردستانئ کرپوو، ریز و سوپاسی بۆ کهرتین سهربازی ل کوردستانئ ژ بۆ ئهوی سهرکهفتنا مهزن ئەوا دپاقرکرنا زنجیره چیایین مهتین ل دهقهرین ناسی و شکاندنا شورشگیزین کورد، بروسکهیهک تایبعت دهقی ئهوی: ژ و مزیرئ بهرهمانییی بۆ سهرکردایهتییا هیزا مهیدان ریز ل کارئ هوه یی قارمانانه ئهوی لیوایا چوار و کهرتین لیوایا چوار و ئهلهویین سهرکهفتی و سوارین سهلاحهددین و کهرتین سوپایی ئیک دپاقرکرنا زنجیره چیایین مهتین بهدستههینایی و فمکرن و پاقرکرنا ریکا

خو رادهستی دهستهه لاتا نیشتمانی کرپوون، ب ئەقی شیوهی بارزانی ب تتی دشریدا مانه (الجماهیر، ع 114، 16 حزیران 1963؛ الطلیعة، ع 1790، 19 حزیران 1963).

روژنامی (الجماهیر) و (الطلیعة) دهژمارین روژا 17 حوزمیرانا 1963 دهنگوباسهک بهلافهکر، تیدا دیارکر: "پشتی تهامکرنا پاقرکرنا سمری ناکری و ههمی گوندین دهوروبەر ئەوین هیشتا پیشهچوونی بهرهف ئەوان گوندان دچین هیزین عیراقی دگهل سوارین سهلاحهددین بهرهف دولاً نههلهفه چوون ژبو پاقرکرنا بهرمایکین یاخهگهران، و د ئەقی پاقرکرنا یاخهگهرین کورد هاتنه شکاندن و پتری ژ (300) کهسان ژ بارزانی و کومونستان هاتنه شکاندن" (الجماهیر، ع 115، 17 حزیران 1963؛ الطلیعة، ع 1788، 17 حزیران 1963).

رێقهبرئ جقینین لهشکری دیارکر: ژ دهمژمیرین دوویمایهکی ژ روژا 16 حوزمیرانا 1963 کونترۆل ل سهر کهنداڤا گهلپ زهنته هاته کرن و شوهرهشگهرین کورد ژئ هاتنه دهرکر، بهلی ل دهمی شهری ل گهلپ زهنته فهرماندهیی لیوا نیک ل دهمی د کریارا هیرشی ل سهری ناکری ب هئاردا هیزهکا رزگارکهر بو چارسهکرنا ههلویستی ل گهلپ زهنته هئاردبو (وهکو دیار رمانا ئەقی دهقی ئەوه بهرهنگارییهکا مهزن ژلای شوهرهشگهرین کوردان ل گهلپ زهنته یا هاتی کرن، لهورا هیزهکا رزگارکهر بو هیزین عیراقی یا هاتی هئاردن)، ب ئەقی چهندی ریکا دچیته بو دینارته هاته فهکر و د شهری کهنداڤا گهلپ زهنته و دینارته (50) کس ژ شوهرهشگهرین کورد هاتبوون کوشتن، پشتی گهلپ زهنته و دینارته نیکسەر دئ بهرهف چپای پیرس ری کهفن کو دوویمایهک ناسیگهه بو بارزان (الطلیعة، ع 1788، 17 حزیران 1963؛ الجماهیر، ع 116، 18 حزیران 1963؛ ع 125، 27 حزیران 1963).

دپیشهچوونا هیزین عیراقی و سوارین سهلاحهددین بو دینارته ل روژا 17 حوزمیرانا 1963 رێقهبرئ بزاقین لهشکری راگههاند و گهلپ زهنته ژ شوهرهشگهرین کورد ب دوویمایهک هات دینارته هاته داگیرکر و هیزین عیراقی بین چهکار دگهل هیزین هوزین کوردی بین سوارین سهلاحهددین ب سرکهقتیانه ئەف کریاره نهجام دابوو، و هیزین سوارین سهلاحهددین ژ هوزا سورچییان ب سهرکردایهتییا شیخ بهکر شیاووون گوپیتکا کانی کیل داگیرکهن و زیانهکا مهزن ب بارزانییان بیخیت (الطلیعة، ع 1789، 18 حزیران 1963؛ الجماهیر، ع 116، 18 حزیران 1963).

دهربارهی کهفتنا گوپیتکا پیرس روژنامی (الجماهیر) دهژمارا 20 حوزمیرانا 1963 بابەتین مانشیتی خوه ل ژیرنافونیشانی: "انهارت مقاومه البارزانیین و فتح الطریق امام تقدمی قواتنا الی بارزان: بهرهنگارییا بارزانی هاته روخاندن و ریک له ههمبهر پیشهچوونا هیزین مه بو بارزان هاته فهکر" بهلافهکر بو و یی دیتر ل ژیرنافونیشانی: " سقوط قم پیرس: کهفتنا گوپیتکا پیرس" و ههر ههمان روژنامه دگهل روژنامی (الطلیعة) دهژمارا 20 حوزمیرانا 1963 و روژنامی (الأنوار⁽¹⁰⁾)، دهژمارا 8 تیرمهها 1963 دهنگوباسین خوه ب ئەقی شیوهی بهلافهکر بوون: " رێقهبرئ سهری سهری رزگارکهر ل دور کریارین پاقرکرنا باکووری ل روژا 19

گوت: بارودوخ باشه و بهرهنگاری یا لواز دبیت، یاخهگهران گهلک بهرهفانی کرپوون، بهلی سواران ئەو شکاندن ب دهرکرنا ئەوان بو دولاً نههله پشتی خوسارمهتیین مهزن، ب ئەقی چندی جههفلا لیوا نیک و سوارین سهلاحهددین و نهلهوین ناسمانی ل روژا 15 حوزمیرانا 1963 ب پاقرکرنا چپای سهری ناکری ژ یاخهگهرین خایین رابوون، سوارین لایهتی چهپ بهرهف پیشهچوونیقه چوون بو گوپیتکا روژنافایی سهری ناکری و ل دهمژمیر 11 نالا سور ل نزیک گوپیتکا نافبری هاتبوو بلند کرن، رمانا ئەوی ئەووو سوار ژ لای چهپ ب دوریچکرنا دوژمی رابووینه و ئەو ژبو دوریچکرنی ل پشت گوپیتکی را چوون، داکو ب جینوسایدکرنا یاخهگهران رابن و پاشان ل نافهندا گوپیتکی نالا هاته بلندکر، وهک نیشانهیا بهردوامیکرنا ئەوان ل سهر پیشهچوونی بو بلنداهیا گوپیتکی ب ئەقی شیوهی سواران شیاوو خالین یاخهگهران نیک ل دویف نیک ههلوهشین، مهترسیتین کار دهربارهی یاخهگهران فهکشانا ئەوان د روژنایه، لهورا د روژنایه نهچاربوون خوه فهکشین ژ نهگهری جههفلا لیوا نیک و سوارین ل دویف را دچون، لهورا نهچاربوون خوه فهکشین ههتا دولاً نههله پشت چپای ل لای دیتر، هوسا یاخهگهر هاتنه شکاندن و پشتی ئەقی شهری نهشین جارها دی بهینه د ناکریدا، شهر ل کهرتی ناکری ب دوویمایهک هات سهری ناکری نیک ژ گرنگترین ناسیگههان بوو د ریکا پیشهچوونی ل باکووری وهلاتی؛ چونکی ل سهر ههمان چپا ل سهردهمی عهبدولکهریم قاسمی شهرهک هاته روویدان نزیک (300) کهسان ژ هیزین چهکار هاتبوون شههیدکر بهلی ئەقی جارئ ب تتی نیک یان دوو کس هاتنه شههیدکر و سی کس ژ سوارین سهلاحهددین هاتبوون بریندارکر" (الجماهیر، ع 114، 16 حزیران 1963؛ ع 119، 21 حزیران 1963؛ الطلیعة، ع 1787، 16 حزیران 1963؛ الهدف، ع 293، 18 حزیران 1963؛ الرائد العربی⁽⁹⁾، ع 1، 1 تموز 1963).

بهلی پاشان بهرپرسهک ژ وهزارتا رهوشهنبیری راگههاندنهک بو نازانسا نووچهیین عیراقی دابوو و تیدا دیارکر: "د شهری سهری ناکریدا چواره کس ژ هیزین عیراقی شههید بوون" (الجماهیر، ع 121، 23 حزیران 1963)، پشتی کونترۆل ل سهر دهفرا ناکری هاتی کرن روژنامی (الجماهیر) و (الطلیعة) دهژمارا 27 حوزمیرانا 1963 دهنگوباسهک بهلافهکر، تیدا دیارکر: " رێقهبرئ بزاقین سهری ل 26 حوزمیرانا 1963 دیارکر: پلان ب سرکهقتیانه هاته بریقهبرن و (53) چهکارین یاخهگهران ل دهفرا ناکری خو رادهستکر و نامادهکارین پیدقی هاتنه کرن ژبو وهگرنتا چهکین ئەوان و پاراستنا ئەوان" (الجماهیر، ع 125، 27 حزیران 1963؛ الطلیعة، ع 1797، 27 حزیران 1963).

ههر ل دهمی کونترۆلکرنا سهری ناکری هیزین عیراقی دگهل سوارین سهلاحهددین دلایهکی دیتر هیرشین خوه بهرهف دهفرا دینارتهفه بربوون ل 16 حوزمیرانا 1963 هیرشکر بوون ل سهر هندهک دهفهرین دهوروبهری دینارته و کونترۆل ل سهر کرپوون ئەو ژئ "دولا شووش، گوندی نامادان، مازرنگان، کریش سهری و گربیشا خاری و نیشکهفته" بوون، ههر ل دهفرا ناکری محمهد سلیم ناغا شووش نیک ژ سهرکردهیین شوهرهشگهرین کورد ل دهفرا ناکری بوو دگهل لایهنگهرین خوه

چ بەرھنگاری ژلایبی یاخیگەران نەھاتبووکرن و هیچ بەرمایبەک یێن یاخیگەران ل دەقەرئ نەما" (الطلیعة، ع 1792، 21 حزیران 1963).

ھەر دێرەدوھامیکرنا ھێرشین حکوومەتی ل سەر دەقەرا ناكرئ ھیزین چەكدارین عێراقی دگەل سوارین سەلاحەددین ل رۆژا 21 حوزمیرانا 1963 ھێرشکریبون ل سەر گوندی شووش و دەقەزین دەوروبەرتین بلنداھیین خازری دنەجامدا ھژمارەکا مەزن ژ شوڕەشگێرتین کورد ھاتبوون کوشتن و بریندارکرن (الجماھیر، ع 120، 22 حزیران 1963)، ژ ئەگەرئ گرنگیبا ئەقئ دەقەرئ بۆ حکوومەتا عێراقی لەورا پشٹی کونترۆلکرا دەقەرا ناكرئ وەزیرئ بەرمقانییی (صالح مەھدی عەمماش) د بروسکەھیکندا دەستخوەشئ ل ھیزین عێراقی د ئەوان زنجیرە سەرکەفتن ل دەقەرئ کوردستانی بەدستخوەقە ھینایین دکەت و ب تاییەت سەرکەفتنا بەلکیش ئەوال سەرئ ناكرئ و چیا ی پیرس ئەوا جەحەفەلا تێک و ھیزا ناسمانی و سوارین سەلاحەددین بەدستخوەقەھینای و ل دووبماھیکئ سوپاسیبا ھەمی سەرکرده و ئەفسەر و سەرباز و لایەنگران ئەوتین ئەف سەرکەفتنە تومارکرین کربوو(الجماھیر، ع 120، 22 حزیران 1963).

ژبو بلنکرا و رەھا ھیزین عێراقی سەرۆک وەزیران ئەحمەد حەسەن بەکر (8 شوبات 1963 – 18 چریا دووبی 1963) ل 24 حوزمیرانا 1963 سەردانا کەرتین لەشکەری ل دەقەرئ کوردستانی دکەت، د ئەقئ سەردانئیدا سەرۆک وەزیران ئەحمەد حەسەن بەکر دگەل تاهر یەحیا سەرۆکئ سوپاسالاری عێراقی، و سەرتیب روکن سەعید ئەلقەتان جیگرئ سەرکردهبی گشتی یئ ھیزا مەیدان و پێشکار روکن سویحی عەبدولحەمید رێقەبەرئ بزاقین سەربازی سەرکردهبی ھیزین ناسمانی روکن حەردان تکریتی (الجماھیر، ع 123، 25 حزیران 1963) سەردانا کەرووک کربوون و ژ کەرووک بەرەف لیوایا موسلفە چوون ل ئەقئ لیواییدا سەردانا ھیزین عێراقی و سوارین سەلاحەددین ل ناكرئ کربوو، ل شەفا 25 حوزمیرانا 1963 سەردانا دەقەرا دھوک و ناسیھئ کربوو و ل سەر کەرتین لەشکەری ل ئەقان دەقەرئ گەریابوو، ل دھوک گوئارەک پێشکیشی لەشکەرئ عێراقی کربوو و خوشحالیبا خوە دکریارین ھێرشکرنیدا دیارکربوو(الطلیعة، ع 1795، 25 حزیران 1963؛ الجماھیر، ع 124، 26 حزیران 1963).

کوردان بەردەوام ھەولدا چیا ی پیرس ژین کونترۆلا ھیزین عێراقی دەرینخیت، لەورا ل 28 حوزمیرانا 1963 شوڕەشگێرتین کوردان دەست ب ھێرشئ کربوو و بەرەف دەقەرئ نزیک چیا ی پیرسقا ھاتن و ھەولا کونترۆلکرن ل سەر ھندەک گۆپیتکین کەفتە ل سەر روپبارئ زبیب مەزن کربوون، بەلئ ھیزین عێراقی و سوارین سەلاحەددین بەرھنگارییبا ئەوان دکەن و شەر دناقەرا ئەواندا ھاتە روویدان و د ئەجامدا ھیزین عێراقی شیابوون ھیزین کوردی بروخینین و ئەو دەقەرا کوردان دورپێچکری ئەوا دناقەرا گۆپیتکا پیرس و روپبارئ زبیب مەزن جارەکادی کونترۆل بکەن، و ھژمارەکا مەزن ژ کوردان د ئەقئ کریاریدا ھاتبوون کوشتن و بریندارکرن، ژ ھیزین عێراقی دوو کوشتی و چوار بریندار ھەبوون، و ژ ئەجامئ ئەقئ سەرکەفتنی گوندئ بیرە کوبرا ئەوت بنگەھئ سەرەکی یئ شوڕەشگێرتین کورد پشترگیا خوە بۆ دەستھەلاتا نیشتمانی دیارکربوو(الجماھیر، ع 127، 29 حزیران 1963).

حوزمیرانا 1963 دا و دیارکرن: ل سێدەھیا رۆژا 19 حوزمیرانا 1963 ھیزین عێراقی دگەل سوارین سەلاحەددین سەرکەفتنەکا مەزن ب داگیرکنا چیا ی پیرس تومارکرن، یاخیگەران نەشیابوون خوە ل بەرامبەر بەرمقانیکرا ھیزین عێراقی یێن چەكدار بگرن، لەورا نەچاربوون خوە فەکیشین بەرەف لای چیا ی شیرین نزیک سنوورئ باکووری بچین، ب داگیرکنا چیا ی پیرس ھیزین بەرگریکرا بارزانیان ھاتە روخاندن و دەقەر ل بەرامبەر پێشخەچوونا ھیزین عێراقی و سوارین سەلاحەددین بۆ دەقەرا بارزان ھاتە فەکرن، ب ئەقئ ھەلکەفتئ دئ دیارکەن کو دەقەرا چیا ی پیرس ژ دەقەرئ ناسئ یە ئەوا بارزانیان دسەرین خوە یێن بووریدا دانپیدان ل سەردکر وەک ناستەنگەکئ بوو ل بەرامبەر پێشخەچوونا کەرتین ھیزین عێراقی، بەلئ نوکە ئەف جەھ ھاتە روخاندن، ل دەمی داگیرکنا ئەقئ چیا ی ھیزین عێراقی کونترۆل ل سەر کۆگەھەکا نەپنی ل شکەفتەکیقە دا کربوون، و تیدا (10) نەپن شەکرئ و (30) کیسکین ئاری و (20) کیسکین برنجی و (15) بوکسین (صندوق) چایی، (300) سەرتین پەزی بکەت و ئەف شکەفتە خالەکا سەرەکیبا نازوووقە ی بوو بۆ چەكدارین ھێرشەر" (الجماھیر، ع 118، 20 حزیران 1963؛ الطلیعة، ع 1791، 20 حزیران 1963؛ الأنوار، ع 1، 8 تموز 1963). رۆژنامەیا (الجماھیر) دھژمارا 7 تیرمەھا 1963 گوئارەک ل ژیر نافونیشانی "خریطە کردستان البرزانیة تتداخل مع خریطە اسرائیل علی باب الکنیست الیھودی: نەخشەیی کوردستانا بارزانی دگەل نەخشەیی ئیسرائیل ئەوا ب دەرگەھئ کنتیستە دچنە سەرھەف" بەلاقەکربوو، د ئەقئ گوئاریدا: "پەسنا ھیزین عێراقی د داگیرکرن و کونترۆلکرا چیا ی پیرس و سەرکەفتنا ھیزین عێراقی دسەرئ پیرسدا کربوو، سەربازین عێراقی و ئەو کەسین پیزانین ل سەر دەقەرا چیا ی پیرس ھەیین کەفتنا پیرس ب ژدەستدانا بارزانی ژ چاریکا ھیزا خوە سالوخەتدایوون، و زیدەباری ھندئ ھەلوپستی یاخیگەران ژ نەخوشی بەرەف نەخوہشترئ چوو، بەردەوام گوند و ھوزین کوردان یئ ژ بارزانی فەدین، ب تنئ بارزانی و کەسانین دگەلدا ییت مابین ئەو ژ یێن مابینە دورپێچکری دەقەرەکا بەرئەنگدا وزیدەباری ئابلوقەیا نابووری ل سەر ئەوان، داکو بارزانی بەیتەگرتن و کۆما ئەوی نەچار ببن خوە رادەست بکەن، ل دەمی کونترۆلکرا چیا ی پیرس ھیزین عێراقی د جەھکئ نەپنییی یاخیگەران نەخشەیکئ بچوووک دیتبوون و ئەف نەخشەیی بچوووک یئ دەقەرا سووریا و عێراق و تورکیا و ئیرانی بوو و ل سەر نفیسبوو کوردستان، و ئەف نەخشەیکە وەک ئەوی نەخشەیی بوو ئەوت ب دەرگەھئ گنپست یئ جوھیان، کو ئەف نەخشەیکە خەونا بارزانییە و دوپقەلانکین ئەوی ئەوت ل دوپقە دچین، کوردستانا بارزانی ئەقان دەقەرا بخوہقە دکرت ئەو ژ باشوورئ تورکیا ھەمی و باکوورئ سووریا و لیوایا ئەسکەندرونە دگەلدا، و رۆژھەلاتا عێراقی ھەمی و رۆژئاقا ئیرانی ب زنجیرەیین پیکەمگرنیدی ھەتا دگەھتە کەرووکئ و بەرفرەھئ ژ ھەمی لایەنان وەر دکرت ھەتا دگەھتە دەریا ناغین و ناغندا تورکیا" (الجماھیر، ع 135، 7 تموز 1963).

پاشان رۆژنامەیا (الطلیعة) دھژمارا 21 حوزمیرانا 1963 بابەتەک د مانشیت خوە دا ل ژیر نافونیشانی: "تطهير القرى المحيطة بجبل پيرس: پاقرکنا گوندین دەوروبەرتین پیرس" بەلاقەکربوو، تیدا دیارکربوو: "ھیزین عێراقی ل 20 حوزمیرانا 1963 کونترۆل ل سەر گوندین دەوروبەرتین پیرس کربوون و

نیکسەر ل 11 حوزەیرانی سەرەدانا لیوایا کەرکوک کربوو سەرپەرشتی ل سەر کریارین سەربازی ب دژی کوردان ل دەقەرین ئەفی لیوایی و کوردستانی کربوو (الطلیعة، ع 1784، 12 حزیران 1963؛ الشعب، ع 48، 12 حزیران 1963)، دادوهری سەربازیی گشتی یی دەقەرین باکووری رابوو ب دەرکرا راکههاندنا ژماره (20) ل 11 حوزەیرانا 1963 ئەوژی یا تابیەت بوو ب "حول اخلاء ضواحي کرکوک: لور چولکرنا گەرەکین کەرکوک" ل دویف ئەفی راکههاندنی دیارکربوو ژبو بەرژوهندین گشتی بریار ب خالیکرنا گەرەکین کەرکوک ژ هاوەلاتیان هاته دەرکرن ب تابیەت ئەو هاوەلاتین پشتی شوهرشا 14 تیرمەهی هاتینە تێدا و جارەکادی دئ بو گوندین خوه بین سەرەکی هینه زفراندن" (الطلیعة، ع 1784، 12 حزیران 1963)، ئیبراهیم فەیسەل ئەنصاری فەرماندەیی هیزا دوو ل کەرکوک دبیزیت: ئارمانجا حکوومەتا عێراقی ل کەرکوک د کریارین ئەویدا دویکرنا مەفرەز بین چەکداران ئانکو بین شوهرشگیرین کورد ژ باژیری کەرکوک و دەقەرین دەورەبەرین پالۆگههین پەتروولی، دویکرنا ئەوان ژ ریکین سەرەکی ئەو ریکین کەرکوک ب هەولێر و سلیمانینی و ریکا گشتی بەغداد - کەرکوک فە گریدەت بکەن، ئەف چەندە هاته بجهینان (الأنصاری، 2019، 246).

روژنامەیا (الطلیعة) و (الشعب) دەژمارین خوه بین روژا 12 حوزەیرانا 1963 و روژنامەیا (الجماهیر) دەژمارا 13 حوزەیرانا 1963 راپورت بەلاقەکربوون و تێدا دیارکربوون: "پشتی عەبدولسەلام عارفی کۆمیوون دگەل ئەفسەران ل کەرکوک ئەنجامدای ب ریکا ئاسمانی دگەل وەزیری بەرقانیی سەلاح مەهدی عەمماش و سەرۆکی سوپاسالاری عێراقی سەردار تاهر یەحیا و سەرتیب روکن ئیبراهیم فەیسەل ئەنصاری فەرماندەیی هیزا دوو، و سەرتیب ئاسمانی روکن حەردان تکریتی سەکردهیی هیزین ئاسمانی بەرهف ناحیا شوافه چوون؛ چونکە د ئەفی ناحییدا شەری دەستپیکربوو، لەورا سەرۆک کۆمار و کۆما دگەلدا دبەرەیی پێشینی چەپەرین شەریدا بوو، پشتی سەرکەفتنا هیزین عێراقی ل ناحیا شوان جارەکادی زفری باژیری کەرکوک" (الشعب، ع 48، 12 حزیران 1963؛ الجماهیر، ع 111، 13 حزیران 1963؛ الطلیعة، ع 1784، 12 حزیران 1963).

روژنامەیا (الجماهیر) دەژمارا 20 حوزەیرانا 1963 دەنگۆبەسەک بەلاقەکر، تێدا دیارکربوو: "ناژانسا نووچەیین عێراقی ل کەرکوک راکههاند هەر ژ روژا نیککی یا راکههاندنا جقاتا نیشتمانیا سەرکرایتیا شوهرشی، زیرەفانین نیشتمانی پشکداری دشرین دژی یاخیبوواندا کربون، هیزەکا زیرەفانین نیشتمانی ب سەرۆکایەتیا ئیبراهیم خەلف ئەلعوبەیدی ژبو بجهینانا کریاران ل روژا 11 حوزەیرانا 1963 بەرهف ئیسگەهی کارەبا دەقەرا باکووری ل دەقەرا دووس فەچوون ژ نیشکافه چوار ژ یاخیگەران ب تەقەیان هیزشکربوو ل سەر ئەوان و بو ماوەیی چوار دەمژمیران شەرەتەقە دناقەرا ئەواندا بەردەوام بوو د ئەنجامدا ئیبراهیم خەلف ئەلعوبەیدی بریندار بوو، نیکسەر زیرەفانین نیشتمانی خوه فەکیشان ئیبراهیم بوو نزیکتیرین نەخوشخانە بریوون، بەلی هیزین دینر بین عێراقی ب هاریکاریا سوارین سەلاحەدین و خالیدی کوری و ملیدی بەردەوام بوون دەهیزشکرنا ل سەر دەقەرا دووس و تەقتەق و دەقەرین دەورەبەرین ئەوئ دئەنجامدا ب دروستی دەقەر هاتنە پاقرکرن و هیزین عێراقی و 40 تەفنگ

دبەرەوامیکرنا هیزین حکوومەتی بو سەر دەقەرا ئاکری روژنامەیا (الطلیعة) و (الجماهیر) دەژمارا 3 تیرمەها 1963 دەنگۆبەسەک بەلاقەکر، و تێدا دیارکر: "رێقەبەریا بزاقین لەشکەری راکههاند: ل 2 تیرمەها 1963 هیزین عێراقی ب هەفکاری دگەل هیزین سەلاحەدین ب پاقرکنا گوندی شەرمەن و باکرمان و سیلان ئەوین دگەقە دەقەرا ئاکری ژ یاخیگەران رابووینە و د ئەفی پاقرکرتیدا هژمارەکا یاخیگەران هاتبوون کوشتن و بریندارکرن" (الجماهیر، ع 131، 3 تموز 1963؛ الطلیعة، ع 1802، 3 تموز 1963).

وەزیری بەرقانیی سەلاح مەهدی عەمماش دیارکر: کریارین پاقرکنا دەقەرین کوردستانی ژ "جوداخوزان" بەردەوام بەرهف سەرکەفتنە دچین لی دەربارە کریارین لەشکەری ل دەقەرین دگەقە ل بلنداھین رووباری زیی مەزن، د ئەفان دەقەراندا کریارین پاقرکرنی بەلمز هاتنە ئەنجامدان، لەورا هیزین چەکدارین عێراقی دگەل سوارین سەلاحەدین و خالیدی پێشەقەچوونەکا مەزن ب دەستخووقەهینان (الجماهیر، ع 133، 5 تموز 1963؛ الرقیب، ع 1، 7 تموز 1963)، سەرکردی هیزین ئاسمانی حەردان تکریتی دیارکر: "هەوا پاقرکنا باکووری ژ یاخیگەرین بارزانی بەرهف قوناغین دوویماھیکتە دچیت زیدەباری هندی لەشکەری عێراقی پتیا کوردان دناقادی و شیایینە بارزانی و یاخیگەرین ئەوی ژناف ببەن" (الجماهیر، ع 151، 23 تموز 1963؛ الطلیعة، ع 1818، 23 تموز 1963).

روژنامەیا (الجماهیر) ل 2 تەباخا 1963 دەنگۆبەسەک بەلاقەکر، تێدا دیارکر: "رێقەبەریا بزاقین سەربازی راکههاندنەک ل سەر کریارین پاقرکرنی ل باکووری ل روژا 1 تەباخا 1963 دا دبیزیت: یاخیگەرین کورد هژمارەکا زورا چەپەران دناقەرا بلنداھین رووباری زیی مەزن و دەقەرا بارزان دانابوون، داکو بەرھنگاریی بکەن، لەورا هیزین عێراقی ل 1 تەباخا 1963 ب پاقرکنا ئەفان چەپەران رابووینە وەک دەستپیکەک بوو پێشەقەچوونا پاقرکنا دەقەرا بارزان" (الجماهیر، ع 161، 2 آب 1963)، هەر هەمان روژنامە دەژمارا 3 تەباخا 1963 بابەتی مانشیت خوه ل ژیر نافونیشانی "الطریق الی بارزان اصبحت مفتوحة: ریکا دچتە بو بارزان یا فەکرییە" بەلاقەکربوو، تێدا دیارکربوو: "رێقەبەریا بزاقین سەربازی ل 2 تەباخا 1963 راکههاندنەک دابوو و دیارکر کەرتین لەشکەری عێراقی د سپیدەهیا ئەفروکەدا دەربازی رووباری زیی مەزن ل دەقەرا بارزان و قەزا زیار پاقرکرن ئەو جەیی ئاسی ئەوئ یاخیگەران دانپیدان ل سەر دکر د ئەفی دەقەریدا، لەورا ریک دنوکەدا بەرامبەر هیزین عێراقی و سوارین سەلاحەدین فەکرییە" (الجماهیر، ع 162، 3 آب 1963).

د ماوەیی شەریدا حکوومەتا عێراقی بەردەوام ب دەرکرن و بەلاقەکرنا بەیانیت سەربازی رابوو و تێدا دووپاتی ل سەر کۆنترۆلکرنا شوهرشا کوردی ل دەقەرین کوردستانی کربوو (محمود، 2018، 342).

2- لیوایا کەرکوک:

لیوایا کەرکوک نیک ژ لیوایین دینر بین دەقەرا کوردستانی، پشتی راکههاندنا جقاتا نیشتمانیا سەرکرایتیا شوهرشی نیکسەر دەست ب هیزشکرنا ل سەر دەقەرین ئەفی لیوایی هاتبووکر، سەرۆک کۆمار عەبدولسەلام مەحمەد عارف

لهوړا بوویه ئەگەر سەرۆك كۆمار بخوه سهرهانا دهقهرين كوردی بکمت و سهرپهرشتیی ل سهر کرپارین لهشکمری بکمت.

روژنامهیا (الجماهیر) دهژمارا 6 تیرمهها 1963 دیارکرپوو: " ل دهقرا شوان شهرهک هاته ئەنجامدان دناقهری یاخیگهرین خایین و هیزین عیراقي و ب ههفکاری دگهل سوارین سهلاحههدين، دئهنجامدا هیزین عیراقي دربهکئی گران لهواندا و هژمارهکا مهن ژکوشتی و برینداران دابوون و ئەوین مایین ب چهکین خوهفه خوه رادهستی هیزین عیراقي کرپوو" (الجماهیر، ع 134، 6 تموز 1963).

ل دهمی هیزین عیراقي پشکنین و دویچوونا شورهشگهرین كورد ل دهقرا مهخموور کرین، دهستی خوه دانابوو ل سهر کۆکهههکا چهکی، ئەف چهکئی ل خواری تیدا دیتوو، ئەو ئی: (76) تفهنگین برنو، (12) تفهنگین ئینگلیزی، (7) تفهنگین نیچیری و (22) دمانجه و هژمارهکا مهن ژ چهکی و تهقهمنییین جياواز(الطليعه، ع 1807، 9 تموز 1963؛ الجماهیر، ع 137، 9 تموز 1963).

فهرماندهبی هیزا دوو ئییراهیم فهیسهل ئەنصاری دبیژیت: پستی ب دوویماهیك هینا شهرین بارزان، كونترۆلكرنا دهقرا بارزان، هیزا دوو هاته راسپاردن ژبو پاقژکرنا دهقرا كهركوك

(الجماهیر، ع 261، 10 تشرین الثاني 1963؛ النهضة⁽¹¹⁾، ع 10، 14 تشرین الثاني 1963)، ئەفه رامانا ئەوی چهندی دهت دهقرا كهركوك چه جارانب دروستی نهكهفتهی ل ژیر دهستی هیزین حکومهتا عیراقي.

پستی راسپاردنا هیزا دوو، فهرماندهیا هیزا دوو رابوو ب پێکهینانا كهرتین سهربازی داکو ل دهقهری ههمیی بهلاق بکمت و ب کاري پشکنینا دهقهری ژ شورهشگهران بکمت، ب ئەفی چهندی دماوویی حهفتهیهکیدا دهقهر ههمی هاتیوو گرتن، ئییراهیم فهیسهل ئەنصاری دبیژیت: "هیزین مه دماوویی حهفتهیهکیدا شیاوون دهقرا دورپێچکری ئەوا دناقهری زیی بچووکی و ئالتون کوپری ژ روژناقای و دناقهری قادرکهرم و گهرویی باجه ژ روژههلاتی و زنجیره چیاین باریان ل باکووری پاقژبکهن، و هیزین یاخیگهران نهشیاوون ل ههمهر مه ب راوهستن، و ئیکسهر پستی ژ ئەفی دهقهری دوویماهیك هاتین بهرهه دهقرا ئاعجلهرفه چوون و ئەوژری ژ یاخیگهران پاقژکرپوو ب ئەفی چهندی ریکا دناقهری كهركوك و سلیمانیی هاتهفهکرن" (الجماهیر، ع 261، 10 تشرین الثاني 1963؛ النهضة، ع 10، 14 تشرین الثاني 1963).

3- لیوایا سلیمانیی:

لیوایا سلیمانیی وهك لیوایین دیتر حکومهتا عیراقي ل حوزمیرانا 1963 دهست ب هیزش ل سهردهقهرین سهر ب ئەفی لیواییقه کرپوو، روژنامهیا (الجماهیر) و (الطليعه) دهژمارا 16 حوزمیرانا 1963 دهنکویاس بهلاقهکر، و تیدا دیارکر "هیزین چهکارین عیراقي ل 15 حوزمیرانا 1963 ب پاقژکرنا شهن گوندین سهرب دهقرا سهید صادقهه رابووینه، و ئەف گونده ژ هیزشهران پاقژکرنه و جارمکادی كهفته لژیر دهستههالاتا حکومهتا عیراقي و ئینماهی لی زقریقه"

بدهستخوهفه هینابوون و(12) ژ یاخیگهران ئیخسیرکرپوو" (الطليعه، ع 1784، 12 حزران 1963؛ الجماهیر، ع 118، 20 حزران 1963).

روژنامهیا (الجماهیر) و (الطليعه) دهژمارا 16 حوزمیرانا 1963 دیارکرپوو: "هیزین چهکارین عیراقي ب هیزشهکئی ل سهر گوندی قورمهتوو ل قهزا خانهقین رابوو د ئەنجامی هیزشا عیراقي یاخیگهرین كورد رهقین بهرهه گوندی كوراسلقه چوون پستی زباین مهن دابن" (الجماهیر، ع 114، 16 حزران 1963؛ الطليعه، ع 1787، 16 حزران 1963).

هیزین عیراقي ب پشکنینا گوندین گردهبان و گومهشین ل قهزا مهخمووری رابووینه دهمی پشکنینیدا ب گرتنا هندهک ژ شورهشگهرین كورد دنافا ئەواندا بهپرستی پارتي زهکی سهعید رابیوون، و دهستی خو دانابوو ل سهر (15) تفهنگان و مهترالیوزین سفک و ترومبیلهكا لاندروقهر(الجماهیر، ع 116، 18 حزران 1963؛ الطليعه، ع 1789، 18 حزران 1963).

روژنامهیا (الجماهیر) دهژمارا 23 حوزمیرانا 1963 دیارکر: " ل روژا 22 حوزمیرانا 1963 بارزانی هندهک ژ نوکهترین خوه ههاردبوون دهقرا مهیدان کوئیک ژ ناحیهیین (خانهقین) ئ یه، داکو ب دژی خهکئی دهقهری رابن، بهلی هیزین عیراقي هیزشکریوو ل سهر ئەوان و هژمارهکا ئەوان کوشتبوو" (الجماهیر، ع 121، 23 حزران 1963).

ل دهمی هیزشین حکومهتا عیراقي بو سهردهقهرین کوردستانی بهردوام بهپرستی مهنن عیراقي سهرهانا دهقهرین كوردان کرپوو و ب تاییهت لیوایا كهركوك، نووچهگههاتی ناژانسا نووچهیین عیراقي ل كهركوك دیارکر: " ل روژا 23 حوزمیرانا 1963 سهرۆك وهزیران ئەحمهد حسهن بهکر و سهرۆکی سوپاسلاری عیراقي سهردار روکن تاهر یهیا و سهرکردهبی هیزین عیراقي حهردان تکریتی دگهل هژمارهكا دیترا بهپرستان سهرهانا كهركوك کرپوو و گهریانهک د باژیری كهركوکیدا کرپوو پاشان سهرهانا بنگههی سهرکردهیییا هیزا دوو لئینیرین ل سهر دوویماهیك سهرکهفتنن هیزا عیراقي کرپوو" (الجماهیر، ع 122، 24 حزران 1963؛ الطليعه، ع 1794، 24 حزران 1963؛ الهدف، ع 294، 25 حزران 1963).

سهرۆك كۆمار عبدهولسهلام عارف ل 1 تیرمهها 1963 سهرهانا دهقهرین باکووری کرپوو د ئەفی سهردانیدا، سهرهانا جلهولوا و ناحیا مهیدان و دهقرا خانهقین دکمت، پهپهک بو ئەفسهر و سهربازان دابوو و تیدا " باسی رۆلی قارمانانهیی هیزین عیراقي کرپوو، و کرپارین لهشکمری بین باکووری وهلاتی ب تنی وهک مهشوق و راهینان ژبو چوونا شهرئ چارههقیسی ل فهلهستین سالوخت دابوو" (الجماهیر، ع 130، 2 تموز 1963)، دماوویی هیزشین عیراقيدا بهردوام سهرۆك كۆمار عبدهولسهلام عارفی سهرهانا كهركوك کرپوو ل سهر کهرتین سهربازی دگهریا و سهرهستی ل سهر شهری کرپوو، بۆنموونه ل 11 تیرمهها 1963 (الطليعه، ع 1810، 12 تموز 1963، الجماهیر، ع 141، 13 تموز 1963؛ العرب، ع 32، 13 تموز 1963) د ئەقان سهرهانا دياردبیت شورهشا كوردی ببوو جهئ مهترسییهكا مهن بو حکومهتا عیراقي،

بۆ دەستەهلاتا نیشتمانی دیارکربوون و هەمی چەکن خوە رادەستی ئەوان کربوون (الطیعة، ع 1806، 8 تموز 1963).

پشتی کونترۆلکرنا باژیری رانیە ژلایێ هیزین عیراقی، سەرۆک کۆمار عەبدولسەلام عارف و شاندى دگەلدا ل 12 تیرمەها 1963 سەردانا لیوایا بیست ل باژیری رانیە ل لیوایا سلیمانیهی کربوو، ژلایێ فەرماندیهی لیوایا سەرئیب صدیق مستەفا هاتبوو پێشوازیکرن خوەشاحالیا خوە ب سەرکەفتین ئەوان دیارکربوو (جریدة العرب، ع 32، 13 تموز 1963؛ جریدة الطیعة، ع 1810، 12 تموز 1963؛ جریدة الجماهير، ع 139، 11 تموز 1963). رۆژنامیا (العرب) دەرژمارا 14 تیرمەها 1963 بابەتی مانشیت خوە ل ژیر نافونیشانی: "مقتل قائد العصاة فی منطقة بایان: کوشتنا سەرکردیهی یاخیگەرمان ل دەرژمارا بایان" تیدا ریفەبەرێ بزاقین سەربازی دیارکربوو: "هیزین عیراقی ل دەمی پشکینا کەلهخی سەرکردیهی یاخیگەرمان ل دەرژمارا بایان ئەوی ژبەری دوو رۆژان هاتی کوشتن ل دەمی یاخیگەرین ئەوی ل سەر ریکا بایان - سلیمانیهی ل هەمبەر هیزین چاقدیر راوەستیا، نامیهکا (عومەر دەبابه) دگەلدا دیتبون، ئەوی نیک ژ سەرکردیهی یاخیگەرمان نامیا خوە ئاراستهی هەمی سەرکردیهی یاخیگەرین بارزانی کربوو، داخووا بهین فرەهیهی و بی دەنگی ژ ئەوان کربوو گازندەیا تیکچوونا ئەوان ژ ئەگەرێ شکەستین ئەوان بین ئەفی دوویماهیکی ژ ئەوان کربوو، بۆ ئەوان دیارکربوو کو ژلایێ نابووری و چەک و تەقەمەنیان چ قوسیری نەهیتەکرن؛ چونکه چەک و تەقەمەنیان ئەوان بەرەف نەمانیقه چوبوون" (العرب، ع 33، 14 تموز 1963).

رۆژنامیا (العرب) دەرژمارا 27 تیرمەها 1963 و رۆژنامیا (الطیعة) دەرژمارا 28 تیرمەها 1963 دیارکربوون: "هیزمک ژ پولیسین ریکخستی ب هەفکاریا سوارین سەلاحەددین ب ئازادکرنا گوندین ناشوکان، عەباس، داربەل و شیخ حوسین، ب گرتنا هەندەک یاخیگەرمان رابوون ئەوین ژ پێشقه چوونین هیزین عیراقی رەفین و خوە دنایا گوندیدا قەشارتین، نیک ژ سەرکردیهی یاخیگەرمان ب ناقي مەنوم هیشام ئەلەدباغ ل دەرژمارا بایان هاته کوشتن" (جریدة العرب، ع 44، 27 تموز 1963؛ جریدة الطیعة، ع 1822، 28 تموز 1963).

دەبارەى هیزشا حکومەتا عیراقی ل سەر دەرژمارا هەلبەجە و دەوروبەرین ئەوی، رۆژنامیا (الجماهير) دەرژمارا 15 تەباخا 1963 و رۆژنامیا (البلد) دەرژمارا 17 تەباخا 1963 دەنگۆباسەک بەلاقەکر، و تیدا دیارکر: "نەهالا زەلم و دەرژمارا هەلبەجە ل 14 تەباخا 1963 ژ یاخیگەرمان هاتبوون پاڤزکرن" (الجماهير، ع 174، 15 اب 1963؛ البلد، ع 16، 17 اب 1963)، بەلی پاشان هەر هەمان رۆژنامە دەرژمارا 6 ئەیلوولا 1963 ب هویری باس ژ چەوانیا هیزشکرێ ل سەر هەلبەجە کربوو، دیارکربوو: "پشتی کونترۆلا یاخیگەرین بارزانی ل سەر هەلبەجە بریارهاته دان هەلبەجە ژین کونترۆلا یاخیگەرمان بینە دەر، لەمورال 12 تەباخا 1963 جەحەلا لیوایا بیست دگەل سوارین سەلاحەددین ل دەمژمیر دووبی نیفر و گەهشتە شەهەرەزور، پشتی بهینقه دانەکا کورت هەندەک ژ کەرتین لەشکەری ژبو لیتیرنا بارودۆخان هەناردبوون ریکا دنایبەرا سەید صادق، پرا زەلم و خورمال و دنایبەرا ناحیا سیروان ئەوا بۆ هەلبەجە دچیت، پشتی کریارا لیتیرینی ب دوویماهیکی هاتی جەحەلا لیوایا بیست ب سەرکردایەتیا

(الجماهير، ع 114، 16 حزیران 1963؛ الطیعة، ع 1787، 16 حزیران 1963).

نیک ژ شەڕین گرنگ ل ئەفی لیوایا شەڕی دەربەندیخان بوو ئەوی ل رۆژا چوارشەمی ل 26 حوزەیرانا 1963 هاتی روویدان د ئەفی شەڕیدا پلانا شۆرەشگێرین کورد کونترۆلی سەر دەرژمارا دەربەندیخان و دەوروبەرین ئەوی بکەن و ئازووقەیی ژ سەربازگەهین هیزین عیراقی ل چیاى بێرن، ئانکو دورپنچەکا ئابووری دانە ل سەر دەرژمارا، لەمورا شەڕمکی دژوار ل ئەفی دەرژمارا هاته روویدان هیزین عیراقی ب سەرپەرشنیا فەرماندیهی جەحەلا بەتالیونا نیک لیوا 27 پێشکار روکن توفیق عەبدولعەزیز بوو، شەری بۆ ماوهی چەفت دەمژمیران قەکیشا ل دوویماهیکی هیزین عیراقی، هیزین شۆرەشگێرین کورد نەچارکربوون خوە قەکیشین، بەلی ژمارهیکا زۆرا مەزن ژ کوشتیان دابوون، لەمورا پشتی ئەفی شەری ل دەمی عەبدولسەلام عارف ل 1 تیرمەها 1963 سەردانا دەرژمارا کوردستانی کری هاتبوو دەرژمارا دەربەندیخان و سەردانا ئەفی جەحەلی کر و دگەل پێشکار روکن توفیق عەبدولعەزیز رووینشتبوخوا و باسی ئەفی شەری کربوون (الطیعة، ع 1801، 2 تموز 1963).

نیک ژ شەڕین دی بین گرنگ ل لیوایا سلیمانیهی هاتی روویدان ئەوی شەڕی فاشقولى بوو ل 27 حوزەیرانا 1963، ریفەبەرێ بزاقین سەربازی راگەهاندنەک ل سەر "کریارین پاڤزکرنا باکووری" ل 27 حوزەیرانا 1963 دا، دیار کربوو: هیزین عیراقی ب هەفکاری دگەل سوارین سەلاحەددین و وهلیدی ل هەمی جەهان ب کریارین کونترۆلکرنی رابووینه و سەرکەفتین باش تومارکرینه، بەلی ل شەڕی فاشقولى ئەوی ل نزیکی دوکان هیزین عیراقی خوسارەت ببوون و ژ هیزین عیراقی جیدار ئیبراھیم عەباس هاته کوشتن، و هەندەکین دیتر برینداربوون، لی دەبارەى شۆرەشگێران پشتی شەری کۆمەکا کەلهخی ئەوان دچیهی شەڕیدا بەرەلاقبوون و هیزین عیراقی چەکی ئەقان کوشتیان کومکر و پاشان کەرتین سەربازی بین عیراقی ل دویف پلانا هاتی دارشتن بەردەوام بوون ل سەر پێشقه چوونێ (الجماهير، ع 126، 28 حزیران 1963).

ریفەبەریا جفینین سەربازی راگەهاندنەک ل سەر "کریارین پاڤزکرنی ل باکووری" ل رۆژا 5 حوزەیرانا 1963 دابوو دیارکر: د سپیدەهیا ئەشروکه ئەو دەرژمارا دورپنچەکی ئەوا دنایبەرا قەسروک و رانیە هاته کونترۆلکر و دگەلدا گوندی چوارقورنە ئەوی مەک ئاسیگەهەک ئاسی و گرنگ بۆ شۆرەشگێرین کورد، کو ل پیش و مخت کۆمبوونا شاندى مللی دگەل مەلا مستەفا بارزانی ژبەری دەستپنکرنا کریارین کونترۆلکرنا دەرژمارا لی هاتبوو ئەنجامدان (جریدة الجماهير، ع 134، 6 تموز 1963).

رۆژنامیا (الرائد العربی)، دەرژمارا 6 تیرمەها 1963 راپورتەک ل ژیر نافونیشانی: "هزیمة جدیدة لعصابات البارزانی: شکەستەکا نوی یا چەکارین نەیاسایی بین بارزانی" بەلاقەکربوو، تیدا دیارکربوو: "هیزین عیراقی بین سەرکەفتی پشتی پیکدادانین ئەوان دگەل یاخیگەرمان ل دەمژمیر 9 سپیدی چوونە دنایبەرا رانیە دا و باژیری رانیە نازادکر، ب خوەشی ژلایێ خەلکی ئەوی هاتبوو پێشوازیکر" (الرائد العربی، ع 1، 6 تموز 1963)، پشتی کونترۆلکرنا باژیری رانیە خەلکی گوندین "گردهجان و خانک و فریکە و کرکور" لایەنگریا خوە

سەرپەرشتی ل سەر کریرارین هێرشا عێراقی ل سەر ئەقی لیبایی کربوو، پەیفەک بۆ کەرتین سەربازی بێن لیویا هەولێری دابوو تێدا باسی گرنگییا کۆنترۆلکرنا ل سەر شۆرەشگێرین کورد و روخاندنا ئەوان کربوو، د هەمان دەمدا ل دەمی عەبدولسەلام عارف ل هەولێری ئازانسا نووچەیین عێراقی راگەهاند" کەرتین سەربازی ل دەفەرا رەواندووی دەست ب پاڤژکرنا دەفەری ژ هێرشەیین یاخێگەر کرێبە، یاخێگەر ناڵا سپی بلند کربوو و راگەهاندنا خوێ رادەستکرنا ل (هاویدیان و بازلیان و دیزیان و جندیان) کربوو، لەشکەری عێراقی ل دەفەرا رەواندووی و خنێنان ب کریرارین وێرەکیانە رابووون، بووبە ئەگەر یاخێگەر تووشی زیانین مەزن ببوون و هەتا نەچاربوون ژ دەفەری دەرکەفەن" (جریدە الطلیعە، ع 1784، 12 حزیران 1963)، رۆژنامەیا (الطلیعە) دەژمارا 19 حوزەیرانا 1963 دیارکربوو: "رێفەرییا بزاقین سەربازی دیارکر ل 18 حوزەیرانا 1963 دەفەرا گەرۆویا دیگەلە هاتە پاڤژکرنا، هیزین چەکدارین عێراقی پێشەچووون کربوون ژبو پاڤژکرنا گوندین دیتەر ژ نوکەرین بارزانیا" (الطلیعە، ع 1790، 19 حزیران 1963).

رۆژنامەیا (الطلیعە) دەژمارا 20 حوزەیرانا 1963 سەرگۆنارەک ل ژیر نافونیشانی" قواتنا تەدفع باتجەحە منطقه بارزان: هیزین مە بەرەف ناراستەیا دەفەرا بارزانە چچین" تێدا رێفەرییا بزاقین سەربازی باسی هێرشین هیزین عێراقی ل سەر گەلەک دەفەری ل کوردستانی ئەوین ل 19 حوزەیرانا 1963 کربوو ئەوژی" ل دەفەرا شەفلاو هیزین عێراقی ب هەفکاری دگەل هیزین سوارین سەلاحەدین ب پاڤژکرنا دەفەرا کورە و هجران و فەکرنا ریکا گشتی ل دەفەری رابووینە. ل دەمی هیزین عێراقی ب پاڤژکرنا گوندی (کومالان) رابووین یاخێگەر ل زیرەکی ژ زیرین ئەوی ب تەقیان هێرشە ئەوان کربوو، لەورا هیزین عێراقی نەچاربوون هێرشەکا توند ل سەر ئەوان بکەن هەتا بووبە ئەگەر کوشتن و برینداربوونا (20) کەسان ژ یاخێگەر. ژ ئەگەر هێرشا ناسمانی یا هیزین عێراقی ل سەر دەفەرا گەلییی عەلی بەگ شەش کەس ژ یاخێگەر هاتبوون کوشتن، محەمەد عەلی فەتاح ژ رەواندووی و سەعید بارزانی و شەریف میرگەسوری و سەدیق عەبدوللا دناف ئەقان کوشتیاندا بوون پاشان ل دەمی پاڤژکرنا دەفەری خورمال و ئەزمەر هیزین عێراقی تووشی پێکدادانەکا بەیز ببوون" (الطلیعە، ع 1791، 20 حزیران 1963).

رۆژنامەیا (الجمهیر) و (الطلیعە) دەژمارا 21 حوزەیرانا 1963 دگۆبەسەک بەلافەکر، تێدا دیارکربوو: "هیزەک تاییەت ژ هیزین چەکدارین عێراقی دگەل سوارین وەلیدی شیاووون دەفەرا چیا ی قەرەجوغ ژ یاخێگەر پاڤژ بکەن و یاخێگەر بروخینین و دەستی خوێ بدانن سەر (15) تەفەنگان و چوار دمانجە و گرتنا (51) کەسان ژ یاخێگەر" (الجمهیر، ع 119، 21 حزیران 1963؛ الطلیعە، ع 1792، 21 حزیران 1963).

رۆژنامەیا (الجمهیر) دەژمارا 22 حوزەیرانا 1963 راپورتەک بەلافەکر، تێدا دیارکر: "هیزین عێراقی ب هەفکاری دگەل سوارین سەلاحەدین و سوارین وەلیدی د پێشەچووونیدا بەردەوام ببوون د دەفەری تەقتەق و کۆپسەجەقا، بەلی ل ئەقان دەفەر تووشی پێکدادانەکا بەیز بوون و بەر هەنگاریبەکا دژوار ژ لایی یاخێگەر هاتبوون کرن هەژمارەکا ژورا لایەنگرین خوێ ژ هەمی دەفەر د ریکا ئەقان دەفەرا کۆم کربوون، بەلی ل

سەر تیب سەدیق مستەفا پێشەچووون کر، ل نیزیک پرا زەلم شەرەک دناقبەرا ئەوان و یاخێگەرین بارزانیدا هاتە روویدان، سەرباز و ئەفسەری لیبایی ب هەمی شیانین خوێ شەر دگەل ئەوان کربوو؛ چونکە یاخێگەر بەر هەنگاریبەکا مەزن کربوو، هەتا ل دوویمایکی خوسارەتیبەکا مەزن دایی و بێن ماییین ژێ ژ شەری رەقین و کەلەخین خوێ هیلانە د گورمیان شەریدا، پستی ئەقی شەری هیزا عێراقی بەرەف ناحیەیا سیروانفە چوو و کۆنترۆل ل سەر ئەقی ناحیەیا و گوندین دەورەیین ئەوی کربوو ژ یاخێگەر ب دوویمایک هینا، پاشان ئەق هیزە ل 16 تەباخا 1963 بەرەف قەزایا هەلەبجە چوو، بەلی ژبەری بگەهەنە هەلەبجە هیزین یاخێگەر ژ ترساندا رەقیبوون؛ چونکە دەهیرشین ئەواندا ل نەالا زەلم و سیروان (150) کەس ژ یاخێگەر هاتبوون کوشتن، لەورا ئیکسەر هاتنە دناقوییا هەلەبجە دا و ژ لایی قایمەقامی ئەوی هاتبوون پێشوازیکرنا، و پستی نەه رۆژان هیزین عێراقی ب پاڤژکرنا هەمی ناحیە و قەزایی ئەوی ب تاییەت قەزایا خورماتو رابوو" (جریدە الجمهیر، ع 196، 16 ایلول 1963؛ جریدە النهضە، ع 4، ایلول 1963).

رێفەرییا بزاقین سەربازی دیارکر: ل 14 ئەیلولا 1963 چیا ی پەموو و دەفەرا دگەفتە دناقبەرا سکرێ دەرەندیکان و سنووڕین ئیرانی هاتە کۆنترۆلکرنا، ژ دەستی شۆرەشگێرین کورد هاتە دەرکرن (الجمهیر، ع 205، 15 ایلول 1963).

سەرۆک کۆمار عەبدولسەلام عارف دگەل شانەکی سەربازی ل 21 چریا ئیکێ 1963 سەرەدانا باژیری سلیمانینی کربوو، پستی دبازیرییدا گەریایی، گەریانەک ل سەر کەرتین سەربازی ئەوین سەرب لیبویا سلیمانینی کر، پەیفەک بو ئەفسەر و سەربازان دابوو و دیارکر ب زیرین دەمی مزگینییا سەرکەفتنی دەمە هەو (البلد، ع 45، 22 تشرین الاول 1963؛ النهضە، ع 8، 31 تشرین الاول 1963).

رۆژنامەیا (الجمهیر) دەژمارا 9 چریا دوویی 1963 بابەتەک د مانشیت خوێدا ل ژیر نافونیشانی: "الاستیلاء علی قاعدە مهم للعصاة: کۆنترۆلکرنا بنگەهی گرنگ بی یاخێگەر" بەلافەکر، تێدا دیارکربوو: "رۆژا پینج شەمی ل 8 چریا دوویی 1963 کەرتین هیزا دوو کۆنترۆل ل سەر چەمی ریزان کونیک ژ بنگەهین یاخێگەر بێن گرنگەل دەفەرا لیبویا سلیمانینی کربوو سەرەری هەندێ ئەق بنگەهە دگەفتە دەفەرەکا ناسی ژ دەرقەمی ریکین هاتن و چوونی دقیت ب بییان یان ب ریکا گیانەرەکان بگەهەن، بەلی ل دوویمایکی کۆنترۆل ل سەر هاتبووکرنا، د ئەقی دەفەریدا هەژمارەکا مەزن یا چەکی و تەقەمەنیان و نازوو قەمی و کەلوپەلین تەندروستی هەبوون، لەورا کۆنترۆل ل سەر هەمییا هاتبووکرنا" (الجمهیر، ع 260، 9 تشرین الثانی 1963).

4- لیویا هەولێری:

لیویا هەولێری ئیک لیبوین گرنگ و ب ناسی بوو بۆ حکوومەتا عێراقی؛ ژ ئەگەر هەبوونا گەلەگ جەپین ناسی و چیا یان وەک بنگەهین سەرەکی بوون بۆ شۆرەشگێرین کورد، لەورا گەلەک هێرشین مەزن ل سەر ئەقی لیبویا هاتبوون ئەنجامدان. سەرۆک عەبدولسەلام عارف هەر ژ دەستییا راگەهاندنا شەری ل دەمی سەرەدانا دەفەری کوردستانی کری سەرەدانا لیویا هەولێری کربوو ل 11 حوزەیرانا 1963 و

ئەقی جەیی ئاسی ئەوی (600) یاخیگەر تیدا کر بوون، کونترۆل ل سەر ئەوان کرن و چیاژ یاخیبوویان پاقر کر بوو" (الجماهیر، ع 129، 1 تموز 1963؛ الطلیعة، ع 1800، 1 تموز 1963؛ الرائد العربی، ع 1، 1 تموز 1963؛ الفلاح، ع 3، 2 تموز 1963).

بەلئ ئیبراھیم فەیسەل ئەنصارای فەرماندەیی هیزا دوو دبیر هاتنن خوەدا دیار کر بوو: "پشتی گەهشتنا جەحفەلا پینج بۆ کۆیسنجەق فەرماندەیی جەحفەلئ سەعید حەموو هیرش کر بوو ل سەر چیا ی هەببەت سولتان بی کو لئینرینا دەقەرئ بکەت و بی زانینا بنگەهئ هیزا دوو، لەورا هیرشا ئەوی سەرکەفتن نەهینا و زانین گایانی بین مەزن هاتبوو دان (14) کەس ژبەلین جیاواز هاتبوون کوشتن و (32) بریندار بیوون، لەورا پشتی ئەقی کر یاری هیزا دوو هیرشەکا مەزن کر بوو ل سەر ئەقی چیا ی پشتی شەرەکی دژوار شیا بوون کونترۆلئ ل سەر گەرویا هەببەت سولتان بکەت" (الأنصاری، 2019، 2013 – 2015). دیسان سەعید حەموو فەرماندەیی جەحفەلا سوپایی پینج دبیر هاتنن خوەدا دبیزتت: "ل 25 حوزمیرانا 1963 جەحفەلا سوپایی پینج هیرشی یاخیگەرمان ل چیا ی هەببەت سولتان کر بوو، بەلئ هیزا مە تووشی بەر هەنگاریهەکا دژوار بوون د چەپەر مکی بەرفرەدا ژلایئ یاخیگەرمان، سەرەرای هەبوونا چەک و تەقەمەنی و تانک لئ شەری بۆ ماوهیکە دریز قەمکشال دووماهیکی هیزا مە دگەل سواران نەچار بوون خوە ژجەیی شەری قەمکشن، بەلئ پاشان نامادەکارین مەزن هاتبوون کرن و دگەل دانانا پلانهکا جیگر ژبو هیرشا دووی ل سەر چیا ی هەببەت سولتان ل 30 حوزمیرانا 1963 د ئەجامدا ئەقی هیرشی سەرکەفتن هینا و کونترۆل ل سەر چیا ی و یاخیگەرمان هاتبوون کرن" (حمو، 1977، 73 – 80). لئ هەر چەوا بیت هیزین پێشمەرگەیی بەر هەنگاریهەکا مەزن ل شەری چیا ی هەببەت سولتان کر بوو، شەری بۆ ماوهیی رۆژەکا دروست قەمکشابوو، هیزین پێشمەرگەیی شیا بوون تالورەکا دروست یا هیزین پیاده بین عیراقی ژناف ببەت، (80) کەس ژ هیزین عیراقی د ئەقی شەریدا هاتبوون کوشتن، ئەقی شەری و سەرکەفتنا هیزین شۆرەشگیرین کورد دەنگەفەدانەکا مەزن درۆژنامەیا بیانیدا پەیدا کر بوو (دشنر، 2014، 255-256).

دەمی عەبدولسەلام عارفی ل 1 تیرمەها 1963 سەرەدانا دەقەرین کوردستانئ کری ل جەلمولا پەقەک بۆ ئەفسەر و سەربازان دایی د پەقە خوە دا دیار کر بوو "ل 30 حوزمیرانا 1963 ژ گرنگترین بەروکین کەفتنییە ل بن دەستی مە ئەوی بەروکی هەببەت سولتان بوو" (الطلیعة، ع 1801، 2 تموز 1963). هەردیسان حازم جەواد وەزیرئ سەرۆکاتیبا کاروبارین کۆمارئ پشتی ژ سەرەدانا کەرکوک و هەولێرئ زفیری بەغدا راگەهاندنەک دابوو، د ئەقی راگەهاندنیدا دیار کر بوو "دەربارە ی ئەوی سەرکەفتنا دووماهیکی یا هیزین کۆمارئ ل شەری هەببەت سولتان نیشانەکا گرنگ یا بەهزبوونا ئەقی هیزییە، و یاخیگەر د ئەقی شەریدا هاتنە شکاندن و ل دویف راپورتهکا سەربازی نێزیک (400) کەسان هاتنە کوشتن د ئەقی شەریدا، دەربارە ی هیزین عیراقی ژمارەیکا کیم ژکوشتی و برینداران دابوو" (الجماهیر، ع 139، 11 تموز 1963). بەلئ ل ئەقیرئ دیار دبیت زیدەر و بیهەکا مەزن د هژمارا کوشتاندا هیه؛ چونکە د شەری ئیکئ یئ هەببەت سولتان دەمی هیزین شۆرەشگیرین کورد سەرکەفتن و بین حکومەتا عیراقی شکستین، ب تنئ کەسەک ژ هیزین پێشمەرگەیی هاتبوو

دووماهیکی هیزا عیراقی شیا بوو بەر هەنگارییا ئەوان ژناف ببەت و د پێشقەچوونیدا بەردەوام بیت" (الجماهیر، ع 120، 22 حزیران 1963)، هەر هەمان رۆژنامە د هژمارا 23 حوزمیرانا 1963 بابەتی مانشیت خوە ل ژیر نافونیشانی "طلایع الجیش دخلت کویسنجق: لەشکەر چوونە د کۆیسنجەقا" بەلاقەکر، تیدا دیار کر بوو: "هیزین عیراقی ب پاقر کرنا گوندین تەقەق و طوبزواوە ل نزیک کۆیسنجەق رابووینە، ئارمانجا ئەوان هاتە جەهینان ئەوی ژ روخاندنا بنگەهین یاخیگەرمان ئەوین بارزانی و نوکەرین ئەوی بۆخوە کر بوونە بنگەهین دانانا پلانا ب دژی هاوہلاتییان، هەردیسان دیار کر بوو هیزین عیراقی چوونە دناقحوییا باژیرئ کۆیسنجەقا و خەلکئ ئەوی کەیفخو مشییا خوە ب هاتنا لەشکەرئ عیراقی بۆ ناقحوییا باژیرئ کۆیسنجەق دیار کر بوون، پاشان دەست ب پاقر کرنا گوندین دەوروبەری ئەقی باژیری هاتبوون کرن" (الجماهیر، ع 121، 23 حزیران 1963)، ل دەمی هیزین عیراقی دەستی خوە دانانی ل سەر باژیرئ کۆیسنجەق ئیکسەر ل رۆژا دویفا سەرۆک وەزیران ئەحمەد حەسەن بەکر سەرەدانا باژیرئ کۆیسنجەق کر بوو و ل سەر ئەوان کەرتین سەربازی گەریا ئەوین سەرکەفتنەکا نوی د کونترۆل کرنا گوندین دەوروبەری کویسنجەقا تومار کرین، پەقەک بۆ ئەفسەر و سەربازین عیراقیدا، تیدا پەسنا ئەوان کر بوو د ورمیا ئەوان و یا سوارین سەلاحەددین و ولیدی یا بلند (الطلیعة، ع 1794، 24 حزیران 1963؛ الجماهیر، ع 122، 24 حزیران 1963).

رۆژنامەیا (الجماهیر) د هژمارا 29 حوزمیرانا 1963 بابەتی مانشیت خوە ل ژیر نافونیشانی "حرکة جرینة لقواتنا الباسلة: بزاقهکا ب ویرەکا یا هیزین قارمان" بەلاقەکر بوو، ئەق دەنگۆباسە تیدا دیار کر بوو: "هیزین عیراقی ل رۆژا 28 حوزمیرانا 1963 ب بزاقەکا ویرەکا رابوو، ئەوی ب روخاندنا جەهک بەهیز بی یاخیگەرمان ل دەقەرا حەریر، یاخیگەرمان ئەق جەه دانابووون وەک بنگەهەک ژبو هیرشکرنی ل سەر کاروانین د ریکا سەلاحەددین - خەلیفان دەربازدین، ل دویف یاخیگەرمان کەفتن هەتا ژ دەقەرئ دەرکرین و پاشان دەستی خوە دانابووون ل سەر هژمارەکا مەزن ژ چەکی و تەقەمەنییان ب ئەقی شۆهە ی ئەق ریکە هاتە قەمکر" (الجماهیر، ع 127، 29 حزیران 1963).

دەربارە ی شەری چیا ی هەببەت سولتان و هیرشا حکومەتا عیراقی بۆ سەر ئەقی چیا ی چەندین رۆژنامەیین عیراقی باسی کونترۆل کرنا ئەقی چیا ی کر بوو ژ ئەوان (الجماهیر و الطلیعة و الرائد العربی و الفلاح)، د ئەقان رۆژنامەیاندا هەمان نافونیشانی بابەتی هاتبوو ئەوی "تظهير جبل هیبة السلطان، قواتنا الباسلة تدك موقعا بلعصاة: پاقر کرنا چیا ی هەببەت سولتان، هیزین قارمان هیرشی جەیی یاخیگەرمان کر" تیدا دیار کر بوو: "ریقەبەرئ بزاقین سەربازی ل 30 حوزمیرانا 1963 راگەهاندنەک ل سەر کر یارین پاقر کرنا باکووری ل 30 حوزمیرانا 1963 دیار کر: پشتی هیزین عیراقی ل حەفتییا بووری دەقەرا کۆیسنجەق و دەوروبەری ئەوی پاقر کرین ژ چەکارین نەیاسایی، یاخیگەرین کورد ب کۆمکرنا یاخیگەرین خوە ژ هەمی دەقەرمان رابووون و هەمی ل چیا ی هەببەت سولتان کۆمکر بوون ئەو چیا ی پش و مخت جەین ئاسی لئ دانابین و مفا ژ ئاسیکرنا ئەوی دبیتن، لەورا دەسپێدەهییا 30 حوزمیرانا 1963 هیزین چەکارین عیراقی ب هەفکاری دگەل سوارین سەلاحەددین و ولیدی هیرشەکا سەرنج راکیش سەر

(الطليعة) دەژمارا 18 تیرمەها 1963 بابەتی مانشیت ل ژیر نافونیشانی " هزیمة منكرة للعصاة فی جبل كورك: شكهستهكا مەزن یا چەكدارین نەياسایی ل چیايي كورك " ل سەر ئەفان نافونیشانی دنگۆباسین خوە ب ئەفی شیوهی دابوون: " ریفەبەری بزاقین سەربازی راگەهاندنەك ل دور كریارین پاقرکری ل باکووری وەلاتی ل رۆژا 17 تیرمەها 1963 هاتبوو: كەرتین سەربازی بین عیراقی كونترۆل ل سەر گوینكا چیاي كورك یی ناسی كرن پشتی شەرەك درێژ د ماوهیی رۆژی هەمیئ فەكیشایی، بەرەنگارییا یاخێگەرانی ل بەرامبەر هیزین عیراقی و سوارین سەلاحەددین هاتە هەلوەشاندن، د ئەنجامدا دەرگەهێ جەیی كوركە و گەروویا گەلیی عەلی بەگ كەفتە ل ژیر دەستی مەدا" (الجماهیر، ع 146، 18 تموز 1963؛ العرب، ع 37، 18 تموز 1963؛ الطليعة، ع 1814، 18 تموز 1963)، پشتی هیزین عیراقی كونترۆل ل سەر چیاي كوركە كرین ل رۆژا 18 تیرمەها 1963 بەردەوامی ب پیشفەچونین خوە كریو دەستی خوداناو بو ل سەر دەشتا بیخال و سیلاقین ئەوی بی كو بەرەنگاری ژلایی شۆرەشگێران بەنێتەكرن؛ چونكە وریا ئەوان ژ ئەگەری ئەوی شكەستنا رۆژا پیشتر ل كوركە تووشبووین هەلوەشابوو(الطليعة، ع 1815، 19 تموز 1963).

كونترۆل ل سەر چیاي نەواخین و بلنداهیی سیریچمە ل رۆژا 19 تیرمەها 1963 هاتبووكرن شۆرەشگێرین كورد ژئ هاتبوونە دەركرن، و رێكا گەلییی عەلی بەگ یی ناسی هاتەفەكرن، وەكو دیار كەفتنا جەیی سبیلک و خوا و نەواخین و فەكرنا رێكا گشتی د ئەفی ماوهیی كورتدا و روخاندنا شۆرەشگێران رامانا هەلوەشاندن وریا ئەوان دەدت و نەمانا شیانی شەرەكری ل دەف شۆرەشگێران چارەنقیسی ئەوان دیارە ژنیزیک نامین (العرب، ع 38، 20 تموز 1963). مەسعود بارزانی دپەرتووكا خوەدا دیاردكەت: " ژئەگەری ناكوكین دنابەرا ریزین پیشمەرگەیی و ب یارمەتیا چەنەمین حوسین ئاغایی سورچی هیزین حكومەتی شیاوون سەركەفتەكا مەزن د داگیركنا سبیلک و گەلییی عەلی بەگ و كوركە دا بەهینیت" (بارزانی، بەرگی سنییم، بەشی یەكەم، 2004، 136).

رۆژنامەیا (الجماهیر) دەژمارا 2 تەباخا 1963 دەنگۆباسەك بەلافكر، تیدا دیاركربوو: " هیزین عیراقی دگەل سوارین سەلاحەددین ل سبندەهیا 1 تەباخا 1963 ب بزاقەكا وێرەك ل بافستیان رابوو و شیاوون دەفەرا هاویدیان داگیر بكەن، ئەو دەفەرا یاخێگەرانی كری دەفەرەكا ناسی ژبو بەرەفانیكرا دەفەرا بارزان، هیزین عیراقی شیاوون ئەوان بشكینن و هژمارەكا مەزن ژ ئەوان خۆ رادەستكر بوون. شیخ رەشید لولان سەرۆكی ئایینی یی هۆزا برادۆست یا كوردی گەهشە دەفەرا دیانا داکو بخوە سەرپەشتییی ل سەر پاقرکرا دەفەرا برادۆست ژ بارزانیان بكەت. و هیزین عیراقی گەهشە جەیی بەرەنگارییا یاخێگەرانی دنابەرا رووباری زبیبی مەزن و دەفەرا بارزان وەك دەستپێكەك بو پاقرکرا بارزان بخوە" (الجماهیر، ع 161، 2 اب 1963).

رۆژنامەیا (الجماهیر) دەژمارا 5 تەباخا 1963 بابەت دمانشیتی خوە دا ل ژیرنافونیشانی " سقطت بارزان: بارزان كەفت" بەلافەكریو و رۆژنامەیا (البلد) دەژمارا 5 تەباخا 1963 بابەتی مانشیتی خوە ل ژیرنافونیشانی: " نصر رائع لقواتنا فی شمال الوطن: سەركەفتەكا مەزن یا هیزین مە ل باکووری وەلاتی" بەلافەكریو و رۆژنامەیا (الفلاح) دەژمارا

كوشتن و سێ بین دینر برینداربوون نیک ژ ئەوان برینداران عەبدوڵا ئاغایی پیشدەری بوو، راستە دەهیرشا دووبیدا هیزشەكا مەزن ب توپ و فرۆكەیان هیزشكریو بەلی نە ل دویف هژمارا ئەوان دیار كری (بارزانی، بەرگی سنییم، بەشی یەكەم، 2004، 133).

رۆژنامەیا (الجماهیر) دەژمارا 14 تیرمەها 1963 بابەتی مانشیت خوە ل ژیر نافونیشانی " سحق مقاومة العصاة فی جبل حریر: هەلوەشاندن بەرەنگارییا یاخێگەرانی ل چیاي حەریر" و ل سەر هەمان رۆژنامەیا (العرب) دەژمارا 14 تیرمەها 1963 راپورت بەلافكربوون، و تیدا دیاركربوو: "عبدالسهلام عارف ژبەری حەفتییەكی گوتارەك پیشكیشی ئەفسەر و سەربازان ل جەحەفە لاویا پینج ل حەریر كریو و داخواز ژ ئەوان كریو دیاریا سەركەفتنی ل سەر جوداخوازین خایین ل چیاي حەریر ب هەلكەفتنا بیرهاتنا جەژنا تیرمەهی پیشكیشی جەمارەری بكەن، ژلایی خوەفە ئەفسەر و سەربازان سوز دابووئ ئەفی چەندئ جەبەهینت، ب ئەفی چەندئ ل رۆژا 14 تیرمەها 1963 سوچی عەبدوڵحەمید ریفەبەری بزاقین سەربازی دیاركر: پشتی ئەنجامدانا شەرەكی دنابەرا یاخێگەرانی و هیزین عیراقی ل 13 تیرمەها 1963، هیزین عیراقی ئەفروكە سبندئ نانكو ل 14 تیرمەها 1963 شیاوون بەرەنگارییا یاخێگەرانی ل چیاي حەریر ب هەلوەشینت، و پیشفەچووئ بەرەف سبیلک فە بكەن، و یاخێگەر تووشی روخاندنەكا مەزن بوون، لەورا رەقین بەرەف پرا (خالان) فەچوون، ب ئەفی شیوهی ئەف جەیی ناسی ئەوی بارزانی هیفیین خوە ل سەر دانای، هیزین عیراقی شیاوون هژمارەكا مەزن ژ یاخێگەرانی ل نوھالا كوله نابلو فە بدن و ئەو دنوكەدا دنابەرا كوشتنی و دیلگرتنی دان" (الجماهیر، ع 142، 14 تموز 1963؛ العرب، ع 33، 14 تموز 1963؛ الفلاح، ع 5، 16 تموز 1963).

ریفەبەری بزاقین سەربازی ل 15 تیرمەها 1963 راگەهاندنەك دابوو دیاركر: "هیزین عیراقی و سوارین سەلاحەددین بەردەوام بوون ل سەر پاقرکرا گوند و دەفەرین دەورووبەری گەروویا سبیلک ئەوا ب دروستی ل 13 تیرمەها 1963 ژ یاخێگەرانی هاتی پاقرکرن. هەردیسان دیاركربوو ل ژیركارنیکرا شكەستنا یاخێگەرانی ل دەفەرا حەریر ل ئەفی سبندئ حوسین خدر ئاغا سورچی دگەل (50) چەكداران دگەل چەكین ئەوان خوە رادەستی هیزین حكومەتی كریو، راگەهاندنا لایەنگرییا خوە بو دەستەهلاتا نیشتمانی كریو، و ئەف كەسانین هەنی دگەل هۆزا سورچی دگەل هیزین عیراقی بین نیشتمانی بوون بەلی ل 10 حوزەیرانی خوە ژ ئەفی هۆزی فەكریوون چوو بوون دگەل یاخێگەرانی، لەورا جارەكا دی فەگەرانی دگەل هۆزا خوە و سوارین سەلاحەددین" (الطليعة، ع 1813، 17 تموز 1963؛ العرب، ع 35، 16 تموز 1963).

دبەردەوامیكرنا كونترۆلا هیزین عیراقی ل سەر دەفەرین لویا هەلوئیر رۆژنامەیا (الجماهیر) دەژمارا 18 تیرمەها 1963 د بابەتی مانشیت خوە ل ژیرنافونیشانی: " جبل كورك المنيع يسقط فی ایدی قواتنا: چیاي كوركە یی ناسی كەفتە دەستی هیزین مەدا" بەلافەكریو، و رۆژنامەیا (العرب) دەژمارا 18 تیرمەها 1963 دەنگۆباسەك ل ژیر نافونیشانی " تطهير جبل (كورك) انتصار جديد لقواتنا فی عمليات مطاردة الخونة: پاقرکرا چیاي كوركە سەركەفتەكا نوبی بوو بو هیزین مە د كریارا دەر كرا خاینان" بەلافەكریو و رۆژنامەیا

8 تەباخا 1963 بابەتی مانشیتی خوێ ل ژێر نافونیشانی "العصاة یلفظون انفسهم الاخيرة: یاخیوویان هەناسا خو یا دوویمایهکی کیشا" بە لاقەکر بوو، ل سەر ئەفان بابەتان دهنگوباسین خو بە لاقەکر بوون، تیدا دیار کر بوون: "رێفەبەری بزاقین سەربازی باسی کر یارین پاڤژ کرنا باکووری ل 4 تەباخا 1963 کر بوو ئەوژی: پستی شکستنا یاخیگەرمان ل پیرس و زیبار هیزین ئەوان ئەوین مابن هەمی ل بنگەهی خوێ یی ئاسی ل بارزان کومکر بوون ژبو بەرهفانی کرئی، د ئەفان روژین دوویمایهکیندا ئەف بەروکه کر بوون بەروکین ئاسی و ب ئیمناهی تیدا دژییان، بەلێ هیزین عیراقی دگەل سوارین سەلاحەددین نە راوەستیان هەتا ل سپێدەهییا 4 تەباخا 1963 بەرهف ئەفی جەهی ئاسی چو بوون ژبو هیزشەکرئی ل سەر یاخیگەرین بارزانی، د ئەنجامدا شەرەکی دژوار و مەزن دگەل بارزانیا کر بوو بارزانیا د ئەفی شەریدا گەلەک بەر هەنگاری ژ جەهی خوێ یی ئاسی کر بوون، بەلێ د ئەنجامدا هیزین عیراقی شیا بوون بارزان داگیرکەن پستی یاخیگەرمان زیانین مەزن دابن هەتا ل دەمی رەقین نەشیا بوون کەلەخین خوێ ل گەل خوێ بێن، دیسان هەر د ئەفی روژیدا هیزین عیراقی شیا بوون جەهکی دیتەر یی ئاسی یی یاخیگەرین بارزانی داگیر بکەن ئەو ژ (مازنە) بوو پستی شەرەکی درێژ کو پتری دوو روژان فەکیشای ژ ئەگەر یی بەر هەنگاریا ئەوان یا دژوار بەلێ ل دوویمایهکی زیانەکا گەلەک مەزن بخوێفە دینبوون، پستی ئەفان سەرکەفتان وەزیری بەرهفانیی سەلاحەددین صالح مەهدی عەمماش بروسکەیهکا پیرو زبایی ب هەلکەفتا ئەفان سەرکەفتان بو هیزین عیراقی ل باکووری هەناردبوو، تیدا دەستخوێشی بەدەستفەهینانا ئەوان سەرکەفتن سوپایی ئیک و دوو و کەرتین شەرکەر و ب تاییەت سوپایی سنیی ب داگیر کرنا هاردیان و سوپایی پینج ئەوین ب شکاندنا دوژمنی ل مازنە و سوپایی چوار ب داگیر کرنا بارزان رابووین کر بوو" (البلد، ع 11، 5 اب 1963؛ الجماهير، ع 164، 5 اب 1963؛ الهدف، ع 299، 6 اب 1963؛ الفلاح، ع 8، 8 اب 1963).

بەلێ هێرشا ل سەر بارزان ب ئەفی ناوایی ب دوویمایهکی نەهات ل دەستپیکێ حکوومەتا عیراقی هیزشەکا مەزن ب توپ فرۆکەیان کر بوو ل سەر دەفەرا بارزان سەرکەفتن هینابوو، لێ بارزان وەک د راکەهاندن ئەوان یین دئیزگە و روژنامەیاندا بە لاقەکرین نەهاتبوو داگیر کرن؛ چونکی هەر ژ 31 تیر مەها 1963 تا 17 ئەیلولا 1963 شەر دناقبەرا هیزین حکوومەتی شۆرەشگیزین کورداندا د ئەفی دەفەریدا بەردەوام دین دەندەک شەراند هیزین پینشمەرگەیی ئەوین ب سەرکیشیا مەلا مستەفا بارزانی سەرکەفتنی تومار دکەن و هەندەک شەرین دیتردا هیزین حکوومەتی سەرکەفتن هینابوو (بارزانی، بەرگی سنییم، بەشی یەکم، 136 – 143).

روژنامەیا (الفلاح) دەژمارا 20 تەباخا 1963 دیار کر بوو: "فەرماندەیی سوپایی ئیک عەبدولکەریم فەرمان راکەهاندنەک پینشکیش ئازانسا نووچەیین عیراقی ل سەر ورمیا لەشکر یی عیراقی ل باکووری کر بوو و دیار کر: سەرباز و ئەفسەرین عیراقی و سوارین سەلاحەددین ب ورمیەکا بلند ب کر یارین پاڤژ کرنا باکووری ژ یاخیگەرین بارزان رابووینە، و هەمی پینکفە هەفرکی دکەن ل سەر پشکدار یکرنا ئەفان کر یاران، و دیسان دبیژیت: ئەز ئیک ژ ئەوان بووم ئەوین پشکدار د شەرین پاڤژ کرنا سەری ئاکرئ و پیرس و بارزان" (الفلاح، ع 10، 20 اب 1963).

هیزین عیراقی ل 20 تەباخا 1963 ل دەفەرا برادۆست شیا بوون هەمی گوپیتکین کۆنترۆل کری ل سەر سەیدیکان کۆنترۆل بکەن هوسا دەفەرا بەلەک ژ دەفەرا برادۆست جوداکر (جریدە الجماهير، ع 179، 20 اب 1963) پاشان سوارین سەلاحەددین شیا بوون دەفەرا برادۆست و لولان هەمی کۆنترۆل بکەن، لەورا ئیکسەر وەزیری بەرهفانیی صالح مەهدی عەمماش بروسکەیهکا بو فەرماندەیی هیزا مەیدان هەناردبوو و تیدا سوپاسیا سوارین سەلاحەددین کر بوو ل سەر کر یارا کۆنترۆل کرنا دەفەرا برادۆست و لولان (البلد، ع 19، 24 اب 1963؛ الجماهير، ع 183، 24 اب 1963).

روژنامەیا (الجماهير) و (البلد) دەژمارا 24 تەباخا 1963 راپورتەک بە لاقەکر، و تیدا دیار کر بوو "بو ماومیهک درێژە هژمارەکا مەزن یا یاخیگەرمان ل چیا سبیران یی ئاسی کۆمیوونە ئەو ل سەر ریکا میرگەسۆر - جامە- شیروان مازن بنگەهی دووی یی بارزانیا پستی بارزان، لەورا هیزین

رێفەبەری بزاڤین سەربازی سوبحی عەبدولحەمید راگەھاندنەك بۆ ئازانسا نووچەمەین عێراقی ل 30 چریا ئێكی 1963 دا و دیاركر: ب شێوەیەكی بەردەوام شۆرەشگێزین كورد یین خوە رادەستی هیزین نیشتمانی دكەن ب تاییەت ل ئەقان دوویمایهكان هژمارەكا زۆرا شۆرەشگێزان ب چەكین خوەفە خوە رادەستی هیزین عێراقی كریبون ژ ئەگەری روخاندنا ورمیا ئەوان، دناف ئەواندا هەندەك بەرپرسیار پارتی ل دەقەرا سلێمانیی دگەلدا بوون و دوویمایهك دەستەیا شۆرەشگێزان ئەوین خوە رادەستی حكومەتی كرین گەهشتبوو (200) چەكداران دگەل چەكین ئەوان. پاشان ئازانسا نووچەمەین عێراقی پرسیار ل سەر راوەستاندا دەركرنا راگەھاندنن كریارین سەربازی ل دەقەزین كوردستانی (باكووری) ژئ كریبو؟ دبیژیت: لەشكەری عێراقی كۆنترۆل ل سەر پتیا دەقەزین گرنگ ئەوین بەرھنەگارییا یاخیگەران تیدا دژوار و رێكخستی كریبو، و ئەف بەرھنەگارییە ب شێوەی دوویمایهكی ھاتە روخاندن، ب تنێ هەندەك كریارین بچووێك وەك رێگەری و كارتیكرنا ل سەر رێكان كو بەرناكەفت باس ژئ بەیتەكرن یین ماین (الجماھیر، ع 251، 31 تشرین الاول 1963).

ب ئەفی ئاوابی شەر و هیرشین حكومەتا عێراقی ل سەر دەقەزین چیاپین كوردستانی بەردەوام دبیت ھەتا ئەنجامدانا كودەتایا 18 چریا دووی 1963 بەلی حكومەتا نوێ دەیت ھەر بەردەوام دبیت ل سەر هیرشین خوە بۆ سەر دەقەزین كوردستانی لئ دوویمایهكی بۆ حكومەتا عێراقی دیاردبیت رێكا شەری بی مفایە و زیانەكا مەزن ب تاییەت ژ ئالیی ئابووری گەهشتبوو عێراقی لەمرا ھەولا دانوستاندن دگەل سەركرایەتیا شۆرەشا كوردی كریبو(عەب، 2022، 542 - 546).

د دوویمایهكا ئەقان شەر و هیرشان سوبحی عەبدولحەمید رێفەبەری بزاڤین سەربازی دەمە هیرشا حوزەیرانا 1963 دبیرھاتنننن خوە دا دبیزیت:"سەررای ھەبوونا گەلەك شۆرەشین كوردی ل عێراقی، بەلی ب مەترسیتین شۆرەشا كوردی ئەو ژئ شۆرەشا 1961 ئەوا ب سەركرایەتیا مەلا مستەفا بارزانی و ب ھەفكاری و لایەنگرییا پارتی دیموكراتی كوردستان؛ چونكە ئەفی شۆرەشئ ئارمانجەكا سیاسی و نەئەوایی ھەبوو و دەست ب داخوازكرنا مافین خوە یین نەئەوایی و ناسناما خوە یا سیاسی و دگەل وینەكرنا سنوورین دەقەرا كوردی ل عێراقی و داخوازكرنا مافی ئوتۆتۆمی كریبو، و شۆرەشەكا بەردەوام بوو دمیژوویا كورداندا" (عبدالحمید، 2010، 269).

نەنجام

پشتی بدوویمایهك ھاتنا قەكۆلینئ ئەف ئەنجامین ل خوارئ ھاتنە دیاركرن:

- 1- حكومەتا عێراقی ھەولەكا مەزن ژبۆ بنبركرنا نەتەوا كورد و نەھیلانا ئەوان كریبو، لەمرا ھەمی رێك بكارھینان ژبۆ بھینانا ئارمانجا خوە، لئ دوویمایهكی بەرھنەگارییا بەھیز یا كوردان بۆ دیاربوو رێكا شەری بی مفایە .
- 2- حكومەتا عێراقی ھیرش و شەرین خۆ ئەوین ب دژی كوردان ب "پاقركرنا دەقەزین باكووری ژ یاخیگەران" ناف كریبون.
- 3- رۆژنامەیا عێراقی ھەولا كنیكرنا سەنگا شۆرەشا ئەیلوولی و كوردان كریبو، لەمرا كورد ب گەلەك پەیقان

عێراقی و سوارین سەلاحەدین ژ سپندەھیا رۆژا 23 تەباخا 1963 ژبۆ پاقركرنا ئەفی چیاپی ئاسی دەست ب پێشقەچوونی كریبو، لەمرا ھیرشكریبون ل سەر ئەوان د ئەفی چیاپدا شەرەكی دژوار ھاتە ئەنجامدان و بەرھنەگارییەكا مەزن ژلایئ یاخیگەران ھاتبووكرن، بەلی ل دوویمایهكی شیابوون یاخیگەران ژناف ببەن و كۆنترۆل ل سەر چیاپی ھاتبوو كرن، ھوسا رێك ل بەرامبەر هیزین عێراقی بۆ بنگەھئ سیی بی یاخیگەران ئەوژی شیروان مازن ھاتە قەكرن" (الجماھیر، ع 183، 24 اب 1963؛ البلد، ع 19، 24 اب 1963).

ئیبیراھیم فەیسەل ئەنصاری فەرماندەیی ھیزا دوو ل مێرگەسۆر ل 24 تەباخا 1963 راگەھاندنەك ل سەر شەری چیاپی سبیران بی ئاسی ئەوئ ل 23 تەباخا 1963 دابوو دبیزیت: "شەرەك دژوار ھاتە ئەنجامدان بۆ ماوہیی سئ رۆژان شەر بەردەوام بوو، بەلی ل دوویمایهكی بارزانیا نەشیابوون خوە ل ھەمبەر ھیزین عێراقی و سوارین سەلاحەدین یین قارمان ژ ھەركی و برادۆست و سورچی و كوما شیفان یەزیدی و كوما شیخ جیتو سەید تەھا و كوما ئەسەد ناغا شیتەنە بگرن، لەمرا ل رۆژا چوارئ یاخیگەران گورھانا شەری بەردابوون كەلەخین خوە یین كوشتی ھیلابوون، و ئالایا كۆمارا عێراقی ل بلنداھین گۆپیتكا بیران ھاتە بلندكرن و ب ئەفی ھەلكەفتی سوپاسیا خورتین لیواپا پیا دە یا سئ و ھیزا تابورین توپان، و ھیزا ئەلھۆ و براپین سوارین سەلاحەدین كریبو، پاشان وەزیرئ بەرھەنایی صالح مەھدی عەمماش بروسكەھەكا پیرۆزبایەتی بۆ ئەقان ھیزا ھناردبوو ب ھەلكەفتا سەرکەفتا ئەوان د كۆنترۆلكرنا چیاپی سبیران" (الجماھیر، ع 184، 25 اب 1963).

پشتی كەفتنا ھیزین شۆرەشگێزین كوردی ل چیاپی سبیران و بارزان، ھیزین كوردان بەرھەف ھەندەك دەقەزین جیاوازفە چوون ل جەھئ گەروویا كورانە جامە ل نیزیك سنوورئ توركیا، داکو بەرھەنایی ل بنگەھئ بارزان بی دوویمایهكی ل (شیروان مازن) بكن، ژبۆ كۆنترۆلكرنا ھیزین كورد ھیزین عێراقی ب شێوازئ پینگاڤ پینگاڤ سەردەری دگەل ئەوان كریبو داکو شۆرەشگێزین كورد ھەمی ل جەھەك كۆم بین و پاشان ھیرشئ ئەوان بكن، ب ئەفی رێك ل رۆژا 14 ئەیلوولا 1963 كەرتین سوپایی دوو و سوارین سەلاحەدین و ب ھاریكارییا ھیزین ئاسمانی ھیرشەكا مەزن ل سەر جەھئ ئاسی بی شۆرەشگێزین كورد ل شیروان مازن كریبون، د ئەفی ھیرشیدا ھیزین عێراقی شیابوون سەرکەفتەكا مەزن توماربكن و چ سەرکەفتنن ب ئەفی شێوەی ھەر ژسەردەمئ دەستپكرنا كریارین ئەوان ل حوزەیرانا 1963 و تا ئەفی دەمئ تومارنەكریبون دگەل ئەفی ھیرشئ دەستئ خو دانابوون ل سەر گوندین (واشی و مامشك و بیریسا) (الجماھیر، ع 205، 15 ایلول 1963).

رێفەبەری بزاڤین سەربازی راگەھاندنەك ل سەر كریارین كۆنترۆلكرنا دەقەزین كوردستانی و دەركرنا شۆرەشگێزین كورد دابوو، و دیاركر: ل رۆژا 16 ئەیلوولا 1963 سوپایی دوو و سوارین سەلاحەدین سەرکەفتەكا مەزن توماركریبون د كۆنترۆلكرنا دەقەرا (جامە) ژ شۆرەشگێزین كورد و كۆنترۆلكرنا ھەمی دەقەزین دكەفتە باشوورئ روبرارئ (روكجوك) (الجماھیر، ع 207، 17 ایلول 1963).

- الأنصاري، ابراهيم فيصل، 2019. مذكرات الفريق الركن ابراهيم فيصل الأنصاري أيام لا تنسى، تحقيق و مراجعة: اللواء الركن علاء الدين حسين مكي خماس، عمان.
- حمو، الفريق سعيد، 1977. مذكرات امر لواء مشاة، بغداد.
- عبدالحميد، صبحي، 2010. مذكرات صبحي عبدالحميد العراق في سنوات الستينيات 1960-1968، سوريا.
- عبدالكريم فرحان، حصاد ثورة - مذكرات تجربة السلطة في العراق 1959 - 1968، ط2، دمشق، 1996.

سئ: پمربنوگ:

أ- ب زمانى كوردى

- بارزاني، مسعود، 2004. بارزاني و بزوتنهوى رزگاريخوازي كورد، شوڤرشى نهيلوول 1961-1975، بهرگى سيبهه، بهشى يهكهم، ههولير.

- _____، 2020. بؤ ميژوو، چ 2، ههولير.

- نهحمده، نهزاد عملى، 2008. خهبات نؤرگانى پارتى ديموكراتى كوردستان، سلیمانى.

- منير، روژين چلبى، 2018. زاخو 14 ى تيرمهها 1958 - 6 ى نادارا 1975 فهكولنهكا ميژووبى - سياسى، سهنتهري زاخو بؤ فهكولينين كوردى.

- سهرنى، هوژين مسعود، 2018. شوڤرشا نيلونى ل دهفمرا بههدينان 1961 - 1975 فهكولينهكا ميژووبى، سهنتهري زاخو بؤ فهكولينين كوردى.

ب- ب زمانى عهريه

- ابراهيم، زاهده، 1976. كشاف الجرائد والمجلات العراقية، مراجعة: عبدالحميد العلوجى، بغداد.

- العزاوى، خالد جاسم محمد و آخرون، 2020. انسكلوبيديا الصحافة العراقية، ج 1، بغداد.

- بطى، فائق، 1970. صحافة تموز وتطور العراق السياسى، بغداد.

- محمود، ابراهيم، 2021. قنص الظلال (قراءات فى نماذج كتابية حول ثورة أيلول الكوردية 1961)، دهوك.

- لازارييف، م.س. وآخرون، 2011. تاريخ كوردستان، ترجمة: عبدى حاجى، دهوك.

- محمد، رزگار، 2001. عملية دجلة حملة الحكومة العراقية على كوردستان عام 1963، اربيل.

- بطى، فائق، 1976. الموسوعة الصحفية العراقية، بغداد.

- درويش، عبدالحميد، 2000. اضواء على الحركة الكردية فى سوريا، د.م.

- ديشنر، غنثر، 2014. الكرد شعب بدون دولة تاريخ وأمل، ترجمة: د. جورج كتورة، اربيل.

- شكر، مليح صالح، 2010. تاريخ الصحافة العراقية فى العهدين الملكى والجمهورى 1932-1967، بيروت.

- عبد مراد، حيدر نجم، 2021. معجم ضباط ثورة أيلول 1961 - 1975، دهوك.

- عزيز، تهالار على امين، 2011. موقف تركيا من القضية الكردية فى العراق 1937 - 1975، السليمانية.

- قفطان، كاوس، 2004. الحركة القومية التحررية الكردية فى كردستان العراق 1958 - 1964، سليمانى.

- وانلى، عصمت شريف، 2012. كردستان العراقية هوية وطنية (دراسة فى ثورة 1961)، ترجمة: سعاد محمد خضر، السليمانية.

چوار: فهكولين وگوڤارا

- ابو حمود، "كضينه على برزان... وانشاء الله نكضى على اسرائيل" جريدة الفلاح، ع 20، اب 1963.

- پهسار، 1992. "يوميات ثورة ايلول"، مجلة متين، ع 10، دهوك، تموز 1992.

سالوخت دابوو ناڤى نهوان وهك كورد و شوڤرهشگيرين كورد نههينابوو بهلكو دگوت "العصاة، المتمردين، خيانة، الخونة، التمرد الانفصالي، عصابة المجرم البارزاني، العميل..."

4- شوڤرشا نهيلوولئى نه ب شوڤرشهكا نهتهوهيى يا كوردى هژماردبوون، بهلكو ب شوڤرشهكا تاكهكهسى و ب تنى ب كهسايمتيا مهلا مستهفا بارزاني و بارزانيانقه گريداوو، لهورا بهردموام ناڤى مهلا مستهفا بارزاني ب ناڤى "بارزاني خايين" هينابوو خوار.

5- د نهڤى ماوهييدا ديارديبيت روژنامهيا عيراقى و حكومهتا عيراقى بهردموام ناڤى كوردستانى و دهفمريين نهوى ب دهفمريين باكوورى دياركربوون و سههرايى هندى وهسا دابوون دياركرن كو كوردان دڤين "نيسرائيلا دوويى ل باكوورى عيراقى" دابهمزرينين ئانكو پتريا جارن كورد ب نيسرائيلىفه گريداووون

پهراويز

(1) جريدة العروبة: روژنامهيهكا روژانه يا سياسى بوو، سهرفيسه و خودانى نيمتيازى الحاج نعمان العاني بوو، نيكهم ژماره ل 3 نادارا 1963 هاتبوو دهركن، بهلى د ژمارهيا دوويييدا ل دويڤ داخوازيبا روژنامهيا لواء العروبة ناڤى وئ هاته گوهارتن بؤ العرب ژبه نيزيكيا ناڤى (العرب، ع 3، 5 اذار 1963).

(2) جريدة الشعب: روژنامهيهكا نهتهوهيى و سياسى يا روژانهيه، ل 23 شوباتا 1963 هاتبوو دهركن ژلايى حامد جبورى و يوسف نهلخورهسان سهرنوسهري وئ بوو (العزاوى، ج 1، 2020، 95؛ بطى، 1976، 331).

(3) جريدة الطليعة: روژنامهيهكا سياسى يا روژانه بوو ل بهغا هاتبوو دهركن، قاسم ههمودى سهرنوسهري وئ بوو، ناراستهيا وئ يا نهتهوهيى بوو و گازيبا نيكگرتن عهريه يا بهلمز دكر (بطى، 1976، 330).

(4) جريدة الجماهير: ل سالا 1963 ب زمانحالى پارتا بهعسا عهريهيا نيشتراكى هاتبوو دهركن، تارق عهريه سهرفيسهري نهوى بوو، كهريم شنتاق خودانى نيمتيازى بوو، نيكهم ژماره ل 11 شوباتا 1963 هاتبوو دهركن بهردموام بوو بؤ ماوهيى 9 مههات ل 18 چريا دوويى 1963 هاته گرتن (بطى، 1970، 120؛ ابراهيم، 1976، 56).

(5) جريدة الهدف: روژنامهيهكا حهفتيانه يا گشتى بوو و پاشان بوويه روژنامهيهكا سياسى يا روژانه ل مووسل هاتبوو دهركن، عميدولباسط يوونس سهرنوسهري وئ بوو (بطى، 1976، 334).

(6) جريدة الفلاح: روژنامهيهكا سياسى يا گشتى يا حهفتيانه بوو، ل بهغدا ل نادارا 1963 ژلايى نيكهتيا گشتى يا كومهلين جوتياران هاتبوو دهركن نهحمده تهها نهلمعوز سهرنوسهري نهوى بوو: (بطى، 1976، 333).

(7) جريدة الرقيب: روژنامهيهكا روژانه يا سياسى بوو ل 25 حوزميرانا 1963 ل مووسل هاتبوو دهركن، محيهددين نههوننهلمخهتاب سهرنوسهري نهوى بوو (شكر، 2010، 350؛ بطى، 1976، 335).

(8) جريدة البلد: روژنامهيهكا سياسى يا روژانهيه ل حوزميرانا 1963 ل بهغدا ژلايى عميدولقادر نهلمهركن هاتبوو دهركن، و بهردموام بوو همتا ل 8 كانوونا دوويى 1969 هاته رهتكرن (بطى، 1976، 336).

(9) جريدة الرائد العربى: روژنامهيهكا سياسى يا حهفتيانه بوو ل 1963 ل بهغدا ژلايى عميدولريزا نهجم هاتبوو دهركن، (بطى، 1970، 133).

(10) جريدة الانوار: روژنامهيهكا گشتى يا حهفتيانه بوو ل حوزميرانا 1963 هاتبوو دهركن (بطى، 1976، 335).

(11) جريدة النهضة: روژنامهيهكا سياسى يا روژانهيه ل سالا 1963 ل سلتمانينى ژلايى عميدولعهريه نهلتانى هاتبوو دهركن (بطى، 1970، 135).

ليستا ژندهران

نيك: روژنامه

(الأنوار، البلد، الجماهير، الرقيب، الرند العربى، الشعب، الطليعة، العرب، الفلاح، النهضة، الهدف).

دوو: بيههاتنينين كهسوكى:

- عبد و عبد، جاسم محمد و عبدالسميع خلف، ايلول 2019. "موقف الصحافة العراقية، فى ضوء الموقف الدولى و الاقليمى والعربى من القضية الكردية من 8 شباط 1963 – 17 تموز 1968"، مجلة دراسات فى التاريخ والآثار، ع (71)، الأنبار.
- عبد، جاسم محمد و عبدالسميع خلف، آب 2022. "هجمات الحكومة العراقية على المناطق الكردية فى حزيران 1963 فى الصحافة العراقية"، مجلة دراسات فى التاريخ والآثار، ع (82)، الأنبار .
- محمود، مجول محمد، 2018. "العسكر والمسألة الكردية فى العراق، المشير الركن عبدالسلاك محمد عارف {أتمودجا}، مجلة جامعة تكريت للعلوم الانسانية، مج 25، ع 3، آذار 2018.

هجمات الحكومة العراقية على المناطق الكردية فى حزيران 1973 فى الصحافة العراقية

الخلاصة:

تُعدّ فترة البحث (حزيران 1963 – 31 تشرين الاول 1963) من الفترات المهمة فى تاريخ الثورة الكردية المعروفة بثورة أيلول (1961 – 1975)، حيث شنت فيها الحكومة العراقية هجوماً كبيراً على المناطق الكردية بمساعدة دول عربية وإقليمية، علاوة على تمويلهم بالاسلحة من قبل بريطانيا وأمريكا لضرب المناطق الكردية من جميع المحاور، وبالمقابل واجهت مقاومة مستميتة من قبل قيادة الثورة والشعب الكردي.

وكانت للصحافة العراقية دور كبير بعد انقلاب 8 شباط 1963م، فى كتابة ونشر المواضيع المتعلقة بالقضية الكردية، ومقابلات واء الحكومة العراقية والكورد حول الحصول على الحقوق القومية، ومحاولة الكورد فى الحصول على حقوقهم المشروعة فى اتحاد وطنى عراقى، وحل المسألة الكردية، حيث استطاعت الصحافة توضيح الاحداث الواقعة فى تلك الفترة، ولا سيما الحروب العنيفة بين الحكومة العراقية والحركة التحررية الكردية بشكل واضح للمجتمع.

مفتاح البحث: الكرد، البرزاني، ثورة أيلول، الحكومة العراقية، التمرد.

The iraqi government operations on the kurdistan areas in june 1963 in the iraqi newspapers

ABSTRACT:

The research period is regarded as a significant period in the history of the Aylul Revolution. The Iraqi government received assistance from several Arab and regional countries, while Britain and the United States provided weapons to target the Kurdistan region from all directions. At the same time, The Kurdish revolutionaries fought vigorously against these assaults. After the coup of February 8, 1963, the Iraqi newspapers played a major role in writing and publishing articles on the Kurdish issue, the views of the Iraqi government and the Kurds on the Kurdish national rights, and the Kurdish efforts to achieve them. The legitimate rights of the Kurdish people in the Iraqi national unity were also prioritized by the Iraqi newspaper engaging to find viable solutions to the Kurdish issue. The newspaper was able to effectively contribute in the explanation of the incident that took place during that period, notably the intense fights that occurred between the Iraqi government and the Kurdish liberation movement.

KEYWORDS : Kurds, Barzani, Aylul Revolution, Iraqi government, rebels